

Rapportsamling

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna. Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substantiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

Arbetet avses avslutas den 27 mars 2022 med ett beslutande medlemsmöte.

Denna rapportsamling innehåller preliminära utgåvor av rapporterna

- Socialpolitik, för vuxna - politik för hälsa och vård
- Socialpolitik, för barn och unga - politik för skola och utveckling
- Kulturen är demokratins moder - politik för demokrati och kultur
- Full fart på Gotland - politik för samhällsbyggnad
- Region Gotlands inre arbete - politik för god ekonomisk hushållning

23 februari 2022

Leiph Berggren

Socialpolitik, för vuxna

POLITIK FÖR HÄLSA OCH VÅRD

Rapport antagen av Liberalerna Gotland
den XX XXX 2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSLAG FRÅN LIBERALERNA GOTLAND.....	3
Prioriterade förslag.....	3
Övriga förslag.....	5
DISKUSSION.....	11
Inledning: Vad vi har drivit.....	11
Utmaning: Hjälp människor till ett gott liv med god hälsa.....	12
Utmaning: En vård och omsorg med ett mänskligt ansikte.....	14
Utmaning: Bättre lokaler för vården.....	22
SYNPUNKTER, KOMMENTARER OCH FÖRKLARINGAR.....	25
Infångade synpunkter.....	28

FÖRORD

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna.

Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substantiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

Huvudförfattare för diskussionen i denna rapport "Socialpolitik för vuxna - Program för hälsa och vård" har varit Adam Lagerstedt.

Förslag från Liberalerna Gotland

Prioriterade förslag

Ett gott liv med god hälsa

- V1 En bra skola som ger alla möjlighet att utvecklas till sin fulla potential.
- V2 Skapa anläggningar och aktiviteter som bidrar till en hälsofrämjande livsstil
- V3 Att vård och annan samhällsservice stimulerar till goda livsstilar i mötet med sina patienter.
- V4 Ett socialt arbete utgår ifrån ett förebyggandeperspektiv och att prioritera insatser i tidigt skede mer än idag.

En vård och omsorg med ett mänskligt ansikte

- V5 Att skolhälsovården lever upp till lagstiftningens krav.
- V6 Att samordningen mellan skola, socialtjänst och sjukvård förtydligas, bl a genom inrättande av en familjecentral
- V7 Att stöd från vård och omsorg finns där barnen finns. Socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrien behöver finnas i skolan. Att bygga förtroende är centralt – men svårt – för att kunna påverka.
- V8 Att missbruk ses som en sjukdom som ska behandlas. Verka för tillgänglighet av överdoshävande läkemedel som Naloxon och sprututbytesmottagningar
- V9 Att alternativa boendeformer med trygghet och gemenskap skapas för den som inte längre vill eller kan bo kvar i sitt vanliga boende. Med internetuppkoppling.
- V10 Kontinuiteten måste stärkas inom all vård och omsorg. Förtroende skapas i mötet mellan människor. Antalet personer runt patienten måste så långt möjligt begränsas till vad som krävs ur kompetensförsörjningssynpunkt.
- V11 Stärk relationen med anhöriga. Att ta ansvar för och vara delaktig i vård och service som anhörig är viktigt, men också att man känner att man får det stöd man behöver
- V12 Inför samordnade system med Kontaktpersoner eller ”Case Managers”, d v s en person som samordnar och synkroniserar, integrerat för socialtjänst och hälso- och sjukvård.
- V13 Alla ska rätt till en fast husläkare.
- V14 Att ett system med listningstak för alla allmänläkare verksamma på Gotland införs.
- V15 Att en ytterligare vårdcentral skapas.

Bättre lokaler för vården

V16 Inled utredning för vägval av framtidens sjukhus (S6, V16)

V17 Att allianser för tillgänglighet och utveckling för vården på Gotland kontinuerligt skapas och prövas. All verksamhet måste granskas för att förbättras

V18 Se över vårdens övriga lokalbehov och samordna/prioritera dessa mot sjukhusets lokalbehov.

Övriga förslag

Förslagen i denna del är huvudsakligen baserade på beslut vid Liberalernas Landsmöte 2021.

Hemlöshet

- V19 Bostadsgaranti. På sikt vill vi ha en bostadsgaranti. Den som har varit aktuell hos socialtjänsten på grund av hemlöshet under en längre tid och löper risk att fastna i hemlöshet ska ha rätt att få en bostad via det offentliga.
- V20 Bostad först. Personer som lever i missbruk och hemlöshet måste först få en bostad och sedan hjälp och behandling när bostadssituationen stabiliserats. Det måste bli lag att socialtjänsten som huvudregel ska utgå från Bostad först.
- V21 Tak över huvudetgaranti. Ingen, som inte själv kan ordna en plats att övernatta på, ska sova på gatan. Det måste vara tydligt att socialtjänstlagen ger den garantin till alla. Tillfälliga boenden för tak över huvudet måste också vara trygga. Även under akuta övernattningar bör den enskilde kunna stänga dörren om sig.
- V22 Socialtjänsten och sjukvården på plats där de akut hemlösa är. Där personer i akut hemlöshet vistas ska personal från socialtjänsten och sjukvården möta upp för att ge hjälp direkt. Det behöver finnas ett särskilt uppsökande arbete mot hemlösa äldre.
- V23 Personer i akut hemlöshet ska inte slussas runt mellan myndigheter. De behöver en sammanhållen vårdsamordnare som håller ihop vård, praktiskt stöd och behandling. Personer som lever i akut hemlöshet ska också ha rätt till ett personligt ombud som hjälper till i kontakten med myndigheter, på samma sätt som för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Våld och psykisk ohälsa

- V24 Gör överflytten från barn- till vuxenvård mer flexibel. Låt patienter i psykiatri själva välja att skriva in sig när de behöver en vårdplats.
- V25 Inför rutiner för vårdgivare och skolor för att upptäcka våldsutsatthet och hedersrelaterade problem. Inför rutiner vid hälsokontroller att alltid ställa frågor för att upptäcka alla former av våldsutsatthet och tydligt synliggöra t.ex. barn- och tvångsäktenskap, könsstympning och sexualbrott.
- V26 Stärk kunskapen om suicid för att motverka detsamma. Regionen bör genom SKR verka för ett förslag på ett nationellt regelverk som säkerställer att händelseanalyser alltid genomförs vid självmord samt hur dessa ska göras för att skapa suicidpreventivt lärande.
- V27 Inrätta psykiatriambulanser för att fånga upp akuta behov hos fler individer. Runt om i de olika regionerna har psykiatriambulanser införts och gett lyckade resultat.

- V28 Stärk insatserna för personer med allvarligt samlarsyndrom. Närmare 200 000 personer i Sverige kan lida av samlarsyndrom. Samlarsyndrom skapar stort mänskligt lidande då de drabbade inte kan leva ett värdigt liv i sin bostad, och i förlängningen ofta blir vräkta. Socialtjänsten och psykiatrin måste tillsammans ge de drabbade hjälp utifrån evidensbaserade metoder.
- V29 Stärk beredskapen och säkerställ kompetensförsörjningen för att möta trauma. PTSD är en faktor som spelar roll i suicid samt suicidprevention. Därför behöver antalet traumautbildade psykologer i landet öka för att säkerställa att vårdens beredskap är hög för att möta individernas behov av vård. Detta kan vara särskilt viktigt för nyanlända som kommit till Sverige från krigshärjade områden.
- V30 Självvald inläggning inom psykiatrin. Möjlighet till självvald inläggning inom psykiatrin, där patienten själv bestämmer över sina in- och utskrivningar, ska erbjudas i hela landet. Målet är att förebygga brottslighet och kunna hjälpa personer på ett så tidigt stadium som möjligt.
- V31 Tillgänglig snabb traumabehandling för utsatta. Det ska alltid erbjudas traumabehandling för de barn som utsatts.
- V32 Våldsutsatta i hemmet ska ha förtur till bostäder. De som måste fly från sitt hem, och inte kan ordna en fast bostad på egen hand, har inte tid att vänta i bostadskön. Skulder ska inte vara ett hinder för ett liv fritt från våld.
- V33 Våldsutsatta ska ha rätt till basbehov och vård. Våldsutsatta ska ha rätt till praktiskt stöd att hantera myndighetskontakter, men också till vård och behandling för fysiska och psykiska skador.
- V34 Vården måste ha rätt kunskap för att möta våldsutsatta flickor och kvinnor. Region Gotland ska samverka med regioner som har tillgång till denna typ av specialistmottagningar så att alla invånare, oavsett om de bor i storstad eller glesbygd, ges tillgång till denna vårdnivå utifrån behov.

Förebyggande socialt arbete

- V35 Inför inslussamordnare för nyligen frigivna. Socialtjänsten ska ha en dedikerad inslussamordnare. Genom att koordinera stödinsatser och bistå med praktisk hjälp ska samordnaren minska glappet mellan anstalt och frihet för nyligen frigivna. Planering för utslussning från anstalt till inslussning i samhället ska alltid påbörjas dagen fängelsevistelsen börjar. Med en inslussamordnare blir vägen in i samhället för den som avtjänat ett längre fängelsestraff lättare och risken för återfall i brottslighet minskar.
- V36 Lokal inslussning för gruppen korttidsdömda. En majoritet av de intagna avtjänar straff kortare än 6 månader och återfallsfrekvensen för denna grupp är hög. Vi vill därför att en mindre omfattande variant av inslussning erbjuds även för denna målgrupp. Det kan exempelvis handla om praktisk information om vilka stödinsatser som finns. Genom att erbjuda samordnade stödinsatser även för de som avtjänat kortare straff kan man förhindra en fortsatt brottskarriär.

- V37 Utbilda chefer att upptäcka missbruk. Ett dolt missbruk drabbar många fler än bara individen själv. Samverkan med näringslivet är en viktig del för att nå ut till de som är fast i ett missbruk. Genom att utbilda chefer att upptäcka missbruk på jobbet kan individer i missbruk tidigare fångas upp och erbjudas behandling. Här kan även företagshälsovården bidra med stöd och råd.
- V38 Samordna och stärk insatser för människor utsatta för människohandel. Vi vill att stödinsatser, som bland annat traumabehandling, för människohandelsoffer samordnas och att gruppen inkluderas i socialtjänstens stöd för våldsutsatta i nära relation.
- V39 Minska efterfrågan. Många sexköpare ser det som en "hobby" och inte som en form av människohandel. Att få ut informationen till de forum där sexköpare träffas skulle kunna vara ett sätt att minska forumens förstärkande effekt på rådande uppfattningar och på sikt minska viljan att köpa sex. Utan sexköpare finns det ingen sexhandel.
- V40 Vi måste mäta om individen har blivit hjälpt, inte bara antalet insatser. Kommuners och statliga myndigheters statistikinsamling måste till mycket större del möjliggöra studier av vad effekten blir av olika insatser. Regionen bör genom SKR verka för att Socialstyrelsens Öppna jämförelser utvecklas till ett nationellt kvalitetsregister för socialtjänsten.
- V41 Effekttvärderingar och inte bara nya projekt. Införandet av nya metoder behöver systematiseras och deras effekter utvärderas systematiskt. Kunskapen behöver sedan spridas så de används när de ger resultat, och slutar användas om de inte ger resultat.
- V42 Bättre villkor för socialsekreterare. Inför karriärtjänster för socialsekreterare och avlastning med hjälp av socialsekreterarassistenter. En legitimation för socialsekreterare och socionomutbildningen görs om med mer praktik och handledarstöd.
- V43 Satsa på kunskapsbaserade metoder och forskning inom socialtjänst. En del av dagens arbete är i realiteten välvilligt stöd som aldrig utvärderats ordentligt. Därför behövs mer forskning för att sluta alla de kunskapsluckor som identifierats.
- V44 Utbetalningar från socialtjänsten ska granskas för att motverka välfärdsfusk. Det räcker inte med att granska utbetalningar från statliga system, även felaktiga utbetalningar som går till kriminella personer via kommunala system måste granskas.
- V45 Säkerställ jämställd tillgång till fritid och idrott i utsatta områden. Offentligt stöd till aktiviteter för de boende ska rikta sig till flickor och pojkar i lika hög grad. Idrotts- och fritidsverksamheter som får offentliga bidrag ska visa att de arbetar inkluderande och att alla barn och unga får likvärdig tillgång till verksamheten, oavsett kön.

V46 Skärp kontrollen av organisationsbidrag. Ett aktivt föreningsliv är en av stöttepelarna i samhället och måste uppmuntras. Nattvandringar, föreningsliv och idrott bygger på människors ofta ideella engagemang. Utformningen och kontrollen av organisationsbidrag bör skärpas så att bidrag aldrig går till verksamhet som främjar segregation eller motverkar demokratiska värderingar. Det ska vara förbjudet för organisationer att förmedla bidrag till medlemsorganisationer som inte uppfyller demokratiska villkor.

Samverkan mellan sjukvård, socialtjänst, anhöriga

V47 Hjälp på ett ställe. Personer som lider av flera samtidiga sjukdomar och problem behöver ett ställe att gå till, där sjukvården och socialtjänst finns samlade i multiprofessionella team.

V48 Sjukvården ska ha ansvar för all behandling av missbruk. Sjukvården ska ansvara för behandling, men socialtjänsten ska ge information och stöd till boende, sysselsättning och hjälp att utveckla egna resurser.

V49 Helydgnshandling med både sjukvård och socialt stöd. Det behövs behandlingshem som kan erbjuda integrerad helydgnsvård och behandling för personer som lider av psykiatriska tillstånd och missbruk.

V50 Anhöriga ska inte behöva vara det offentligas samverkanscentral. Anhöriga spelar i alldeles för stor utsträckning rollen som samordnare för sina närståendes insatser. Det offentliga måste ta ett större ansvar för att hålla samman vården och omsorgen, bland annat genom samordnade individuella planer.

V51 Ge praktiskt stöd till anhöriga till våldsdödade. Det kan röra sig om saker som hjälp med att betala räkningar, passa barn eller handla mat, för att få vardagen att fungera medan den drabbade anhöriga återhämtar sig.

V52 Anhöriga ska inte slitas ut. Många kommuner har alltför låg ambitionsnivå på sitt stöd till anhöriga. Avlastning och annat stöd måste erbjudas i sådan omfattning att anhöriga orkar ge så mycket stöd de vill. Det bör bli lättare att förena anhörigstöd med arbete, till exempel genom rätt till tjänstledighet och deltid. När föräldrar till personer med intellektuell funktionsnedsättning blir äldre måste samhället vara berett att ta över i tid.

V53 Anhörigvård får inte bli en kvinnofälla. Så kallade anhöriganställningar bör användas restriktivt, både eftersom det riskerar att låsa fast vårdaren i en ekonomiskt utsatt situation, men också för att omsorgstagaren riskerar att hamna i beroendeställning till den anhörige vårdaren.

V54 Den som måste ha hjälp av tolk ska erbjudas det, och tolkning ska finansieras av skattemedel. För att värna patienternas integritet ska professionell tolktjänst användas så långt som möjligt, och vården ska ha rätt att vägra anhöriga att tolka. Barn ska aldrig tolka åt sina anhöriga. Det behöver finnas god kunskap om synen på kost, motion och hälsa i andra kulturer

V55 Stärk anhörigstödet. Anhöriga till långvarigt sjuka ska ha stöd av en kontaktperson. Regionen bör genom SKR verka för en nationell anhöriglinje som stöttar dygnet runt. Särskilt stöd ska ges till anhöriga som är barn. Personal som arbetar med barn ska ha särskild utbildning i detta.

Tandvård

V56 Ge tandvården uppdrag att utbilda och höja kunskap, främst för de som jobbar inom kommunal vård och omsorg.

V57 Inför testverksamhet där tandvården integreras i vårdkedjan för att upptäcka och minska munhälsorelaterad ohälsa.

Tryggt boende

V58 Kommunerna måste planera för boende med trygghet och gemenskap. Det ska finnas alternativ för den som inte längre vill eller kan bo kvar i sitt vanliga boende när man blir äldre.

V59 Ge stöd till trygghetsringning. Man ska kunna veta att någon uppmärksammar om något skulle ha hänt.

V60 Motverka åsrika invandrades isolering. Många utrikes födda tappar svenskan när de blir äldre och riskerar att bli ensamma och isolerade. Information om vad äldreomsorgen kan erbjuda bör ges på många språk.

Fortbildning

V61 Stärk folkbildningen. Det behövs ett omtag i bidragsgivningen till studieförbundens verksamhet. Varken kommunala, regionala eller statliga bidrag till den fria folkbildningen i studieförbund och högskolor får försvinna i bidragsfusk eller slussas till antidemokratiska krafter.

V62 Inte en skattekrona till extremism med studieverksamhet som täckmantel. Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism bör vara med och stödja så att den bidragsgivning till folkbildning som sker via kommuner och regioner aldrig stödjer extremism.

Kommunal arbetsmarknadspolitik

V63 Anonymiserade jobbansökningar. Ingen ska behöva diskrimineras på grund av sitt namn eller sin bakgrund. Liberalerna föreslår, som ett första steg, att anonymiserade jobbansökningar införs på ett antal statliga myndigheter för att motverka diskriminering i anställningsprocessen.

V64 Uppmuntra fler arbetsgivare att ta ett samhällsansvar. Engagemanget från både privata, ideella och offentliga arbetsgivare är en integrationsmotor. Samhall ska fokusera på sitt kärnuppdrag att erbjuda jobb åt den som på grund av funktionsnedsättning har mycket långt till ett reguljärt arbete.

V65 Region Gotland ska ha en öppenhet för verksamhetsnära innovationsarbete. (V66, RG14)

V66 Främja innovation genom funktionsupphandling, innovationsupphandling och småskalig upphandling. Underlätta samverkan med näringsliv och civilsamhälle. Regionen bör genom SKR verka för att skapa en nationell standard för certifiering av ny välfärdsteknik.

Diskussion

Inledning: Vad vi har drivit

Vi liberaler har haft ett särskilt ansvar för regionens verksamhet inom Hälso- och sjukvård eftersom vi haft ordförandeposten i HSN. Från denna plattform har vi ändå lyckats verka för att åtgärda några av de mera kritiska frågor som vi förklarade behövde åtgärdas:

- **Ett förnyat ledarskap.** En av de första aktiviteterna var att skapa ett förnyat ledarskap inom hälso- och sjukvården på Gotland. En ny förvaltningschef rekryterades och därefter startades en förändringsresa för att se till att kommunikation och arbetstillfredsställelse förbättrades
- **En förändrad organisation.** Under mandatperioden och som en del av förändringsresan har organisationen successivt förändrats för att göra den tydligare och med klara ansvarsförhållanden inom förvaltningen
- **En effektivare organisation.** Vi har pekat på och fått bättre belyst olika faktorer där vi skiljer ut oss på Gotland. Områden som varit i fokus har varit läkemedelsförskrivning, priser på laboratorietjänster och sist med inte minst en långsiktigt hållbar bemanning.

Allt detta har då skett under ett år när vården har varit under en extrem belastning med en pandemi som tvingade oss att styra om ansträngningarna mot att hantera dels det akuta med att ta hand om människor med akut sjukdom som att förebygga genom råd, anvisningar och, sist men inte minst, vaccinationer. Vi kan konstatera att vår vårdorganisation på Gotland lyckats möta kraven på allt som den nya situationen medfört på ett sätt som inte står någon annan region efter. För detta är vi alla skyldiga våra medarbetare ett stort tack för det arbete som gjorts under en tuff period. Vi har också haft bekymmer med att vi lite grand vuxit ur våra nuvarande lokaler, ett förhållande som egentligen varit känt under lång tid men där problemen underskattats. Vi har nu ett beslutat byggprojekt som bör ge en viss lättnad även om många problem finns kvar att lösa

Under den här mandatperioden har liberalerna inte varit representerade i Socialnämnden. Dock ser vi att många av de förbättringsområden som vill skulle vilja verka för har kopplingar till socialtjänsten och till människors förutsättningar att leva ett så gott liv som möjligt. Vi tror därför att närmare samordning mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård är viktigt för att ge gotlänningarna det stöd och den service de förtjänar.

Utmaning: Hjälp människor till ett gott liv med god hälsa

HÄR ÄR PROBLEMEN

I jämförelse med världen i övrigt har vi det ganska bra på Gotland, precis som i Sverige i övrigt. Vi lever länge och har mindre skillnader mellan fattiga och rika än i de flesta länder. Andelen innevånare 15-64 år med låg inkomst är mindre än i riket och arbetslösheten är relativt låg.

Men det finns saker som pekar åt fel håll, vi blir alltmer överviktiga, vilket också hänger ihop med att vi rör oss för lite. Som överallt annars finns det dessutom ett samband mellan både skolnivå och inkomstnivå och hälsa. Ju kortare skolgång och/eller inkomst du har, desto större är risken för dålig hälsa.

Därför behövs åtgärder som kan möta såväl nuvarande ohälsa som att förebygga kommande ohälsa. De åtgärder som krävs skiljer sig däremot inte nämnvärt från de som krävs nationellt.

Problemområden är främst; (i) den psykiska ohälsan i form av bland annat ångest, trötthet och stress; (ii) att mer än hälften av befolkningen har fetma eller övervikt; (iii) levnadsvanor som inte främjar hälsa (rökning, alkohol, droger och stillasittande), samt; (iv) fallskador bland äldre, vilka orsakar ett stort lidande och ofta sjukhusvård. Det faktum att vi är regionen med Sveriges äldsta befolkning (26% av vår befolkning är över 65 år) påverkar naturligtvis sjukdomspanoramata negativt, inte minst när det gäller cancersjukdomar och hjärt/kärlsjukdomar.

Några resultat, för kvinnor och män, finns där Gotlands resultat skiljer sig både från resultatet i riket och från jämförbara kommuner:

- Det är vanligare på Gotland att kvinnor snusar.
- Det är mindre vanligt att kvinnor aldrig druckit alkohol eller aldrig snusat.
- Det är vanligare att män rökt tidigare.
- Det är vanligare att kvinnor på Gotland upplevt ekonomisk kris.
- Det är mindre vanligt att kvinnor och män upplever otrygghet.

Det finns också en "eftersläpning" där levnadsförhållanden och livsstil ger effekter i längre perspektiv för sjukdomar som cancer, diabetes, och hjärt-/kärlsjukdomar. Andelen män som rökt tidigare är större på Gotland än i riket och jämfört med likartade kommuner. Statistik från en undersökning på Gotland 1988 visar att var fjärde man och var femte kvinna på Gotland rökte dagligen. Idag är knappt var tionde person dagligrökare¹. I övrigt följer Gotland det vanliga mönstret där människor med låg inkomst och låg utbildning oftare hamnar i en livsstil som inte främjar hälsan och därmed också sämst hälsa. Dock är skillnaderna mellan låg- och högutbildade mindre på Gotland än i riket.

---

1 Sammanfattning resultat 2020: folhälsoenkät (16-84 år) och drogvänenkät åk 9.

SÅ HÄR GÖR VI: SATSA PÅ FÖREBYGGANDE

Ansvar för hur vi lever har vi till syvende och sist själva som individer. Vad vi som samhälle kan göra är att dels se till att människor har kunskap att göra bra val och att på olika sätt stötta dessa val, dels att hjälpa till när livet inte går som på räls. Var och en ska ges möjlighet att leva upp till sin fulla potential. För oss liberaler är skola och utbildning det viktigaste redskapet för att vi ska kunna hålla oss friska. För det andra kan vi stimulera till en hälsofrämjande livsstil: Att det finns möjligheter att vara aktiv både fysiskt och intellektuellt och att vi får signaler när vi inte lever hälsofrämjande. Mycket bra görs redan, men det finns områden där vi liberaler skulle vilja se förbättringar.

- **En bra skola som ger alla möjlighet att utvecklas till sin fulla potential.** Alla är inte stöpta i samma form. Skolan måste därför ge möjligheter för alla elever att stimuleras och lära sig – inte bara de som det traditionellt går bra för. För vissa betyder detta att man behöver mera stöd, andra utbildningstekniker och hjälp att hantera sin vardag. Ur hälsosynpunkt måste skolan också ge redskap att främja sin hälsa genom att stimulera till en hälsofrämjande livsstil med mer fysisk rörlighet, bra kosthåll, säker sex och samlevnad etc.
- **Skapa anläggningar och aktiviteter som bidrar till en hälsofrämjande livsstil:** Här tror vi att det är viktigt att prioritera vissa grupper ytterligare: ungdomar över 12 år (särskilt flickor) och, med hänsyn till vår befolkningsammansättning, personer 65-75 år
- **Se till att vård och annan samhällsservice stimulerar till goda livsstilar i mötet med sina patienter.** Här har vi redan verkat för att främja hälsa på recept, men i övrigt finns fler områden där vi kan stimulera människor att hålla en hälsofrämjande livsstil som hälsorum, kost- och motionsråd m m. Vi vet att övervikt och fetma hos barn har ökat. Vården, skolan och föreningslivet måste samarbeta för att hitta bra strategier för att nå barn och föräldrar med råd och stöd runt kost och motion. Regionen måste initiera, stötta och stimulera till att sådana samarbeten kommer till stånd.
- **Också socialt arbete måste utgå ifrån ett förebyggandeperspektiv och prioritera insatser i tidigt skede mer än idag.** Många av de problem med ungdomskriminalitet och drogmissbruk som vi ser idag har sin grund i en uppväxt där individen inte fått det stöd som hade behövts för att hen skulle utvecklas till sin fulla potential. Här har skolan, inte minst skolhälsovården en central roll att fylla. I undervisningen om psykisk hälsa och kunskap i att hantera livets svårigheter har elevhälsan en viktig roll att fylla. Att förtydliga detta uppdrag i lagstiftning och regelverk är något som liberalerna kommer att driva.

Utmaning: En vård och omsorg med ett mänskligt ansikte

HÄR ÄR PROBLEMEN

Vi liberaler menar att varje individ har lika rätt till ett värdigt liv, oavsett förutsättningar, förmågor eller bakgrund. Liberalers kamp för demokrati, mänskliga rättigheter, välfärd med valfrihet och rivande av fördomsfulla hinder har gjort Sverige till ett rikt och humant land. Det liberala samhället tror på människans förmåga och kraft och tar aldrig över där egen förmåga finns, men är generös med att ge stöd för att den enskildes förmågor ska utvecklas.

Tillgängligheten till samhällsservice är genomgående god och Gotland är ett av länen med den minsta definierade vårdskulden efter pandemin. Däremot har allt ett pris; det kan finnas ett samband mellan att Gotland har hög tillgänglighet (och produktivitet) och att Region Stockholm och Region Gotland också har högst kostnad med hänsyn till befolkningssammansättningen.² Vårt behov av samhällsservice varierar och förändras utifrån vilket skede i livet vi är i. I tabellen nedan görs ett försök att sammanfatta hur det ser ut idag och var någonstans vi ser förbättringsområden:

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
Barn 0-5 år	Barna- och mödradödlighet i Sverige hör till de lägsta i världen. Vaccinationsprogram är starkt etablerade och täcker nästan hela befolkningen. Genom barnvårdscentraler följs barnets utveckling upp med regelbundna intervaller. Här läggs grunden till att undvika att barnfetma uppstår och framtida matvanor.	Alla myndigheter och anställda inom vård skola omsorg har en uppsikts- och anmälningsplikt till socialtjänsten om man misstänker att barn far illa. Det finns ett antal program som strävar mot att främja barns utveckling i olika avseenden. Dagis/förskola har en	Samordningen mellan skola, socialtjänst och sjukvård behöver förtydligas. Gotland är den enda region som saknar familjecentral, öppen förskola med tillgång till social- och sjukvårdskompetens. Även om Gotland har relativt bra resultat så finns problem med fetma hos 4-åringar.

2 Rådet för främjande av kommunala analyser RKA) (2021) (<https://rka.nu/radetforframjandeavkommunalaanalyser/effektivitet/rapportomproduktivitetocheffektivitetiregioner.57743.html>)

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
		viktig roll att fylla.	Det ska aldrig vara möjligt att placera de allra yngsta barnen ensamma på SIS-eller HVB-hem. Det ska dock vara möjligt att placera små barn på jourhem i väntan på familjehemsplacering.
Barn 6-12	Här ligger det mesta av ansvaret för förebyggande åtgärder på skola och skolhälsovård. I normalfallet och av tradition är behovet av stöd för barn begränsat till akuta infektionssjukdomar etc. För akuta både psykiatriska och somatiska sjukdomar finns ett adekvat stöd. Barnfetma är ett ökande problem. Etableras övervikt tidigt i livet hänger det med också i fortsättningen.	Skolan har en central roll i stöd till barn som far illa eller vistas i utsatta miljöer. Även här gäller anmälningsplikten med möjlighet till stöd för bl a dysfunktionella familjer eller familjer med ekonomisk utsatthet. Barn med en bra koppling till föreningsliv, inte minst genom idrottsrörelsen, mår bättre och har mindre risk att hamna snett. Den psykiska ohälsan växer, särskilt bland unga personer i skolåldern. Unga med psykisk ohälsa måste	Tillgång till skolhälsovård och socialt stöd enligt lagens krav måste finnas för alla barn. Barn- och elevhälsan har varierande möjligheter över Gotland att verka förebyggande. Åtgärder för att minska barnfetma Aktiviteter i idrotts- och andra föreningar som passar alla. Förebyggande av utanförskap, drogmissbruk och kriminalitet Stöd där barnen finns. Socialtjänsten och barn-

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
		fångas upp och få hjälp i tid.	<p>och ungdomspsykiatrien behöver finnas i skolan.</p> <p>Att bygga förtroende är centralt för att kunna påverka. Det är viktigt att socialtjänsten har kunskaper om barns olika verkligheter och utsattheter. Barn måste också ha bättre möjlighet att söka vård på egen hand.</p>
Ungdomar -19	<p>I grunden är ungdomar friska, men det betyder inte att de inte behöver stöd. Allt överskuggande är att hjälp ungdomar att komma underfund med och acceptera/bejaka sin egen sexualitet, samt att skydda dem från negativa konsekvenser som sexuellt överförbara sjukdomar, oönskade graviditeter m m</p> <p>Därtill kommer att fortsätta befästa en hälsofrämjande livsstil,</p>	<p>Skolan har ett fortsatt uppdrag att se till att unga inte hamnar i ett utanförskap utan kan utvecklas till sin fulla potential.</p> <p>Dessutom är det här en bristande integration börjar synas med sociala problem, problem i skolan och brist på aktiviteter som håller kanske särskilt unga pojkar ifrån gängmiljöer där droger, pengar, och kriminalitet präglar dem som blir deras förebilder.</p>	<p>Klamydia har varit och är ett problem på Gotland. Efter införandet av fria preventivmedel minskade antalet aborter för att de senaste åren stannat på en nivå om cirka 200/år.</p> <p>Vi ser att ungdomar och då särskilt flickor tenderar att sluta med idrottsverksamhet i tonåren.</p> <p>Även på Gotland är droger och droghandel ett etablerat problem.</p>

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
	vilket innebär att fortsätta med motionsaktiviteter, äta rätt och undvika alla typer av drogbruk.		Bråk av droger inkl alkohol o tobak är inte mindre här än på fastlandet.
Vuxna 20-65	<p>Stöd till reproduktion och i föräldrarollen är centralt.</p> <p>I övrigt är det främst akuta tillstånd och folkhälsointerventioner som kräver stöd.</p> <p>Suicider är över tid inte vanligare här än i jämförbara kommuner.</p>	<p>Gotland har låg arbetslöshet, vilket gör att behovet av socialt stöd inte skiljer sig nämnvärt från riket. Det stöd som krävs är det som finns i anslutning till föräldrarollen och vid uttalade sociala och missbruksrelaterade problem.</p> <p>Att bli driven från sitt hem på grund av våldsutövning är framför allt en verklighet för ett stort antal kvinnor och barn som utsätts av de män de lever med.</p>	<p>Gotlänningarna rör sig för lite. Överhuvudtaget behöver livsstilsfrågor få ett större fokus och riktade hälsosamtal bör införas. Redan här behövs fast vårdkontakt/läkarkontakt för att uppnå kontinuitet och trygghet för individen. Hjälpen ska finnas samlad och på ett ställe</p> <p>Missbruk är en sjukdom och människor med missbruksproblematik ska få behandling. Överdoshävande läkemedel såsom naloxon räddar liv, likaså sprututbytesmottagningar</p> <p>Våldutsatta i hemmet ska ha förtur till bostäder och ha rätt till basbehov</p>

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
			<p>och vård. Verka för s k Lex Lotta-hus. (Lex Lotta-husen ska samlokalisera polis, socialtjänst och sjukvård vid utredning av våld i nära relationer.)</p> <p>Vården måste ha rätt kunskap för att möta våldsutsatta flickor och kvinnor, kanske genom regionalt samarbete.</p>
Vuxna 65-80	<p>Även om flertalet av människorna i denna åldersgrupp är friska och sköter sig själva, är det nu som krämporna blir mer allmänt förekommande. Många har återkommande vårdkontakter utan att för den delen vara i behov av vare sig stöd eller sjukhusvård – bortsett från icke-kroniska krämpor</p>	<p>Även behovet av socialt stöd är relativt begränsat – men ökar med åldern.</p> <p>Ett viktigt område är stöd och insatser för ofrivilligt ensamma årsrika.</p>	<p>Stödet för att hjälpa personer i denna åldersgrupp att hålla sig friska och självständiga brister. Känslan av otrygghet och isolering behöver överbryggas, kanske genom olika typer av digital vård och kommunikationer som ett komplement</p> <p>Planera för boende med trygghet och gemenskap med alternativ för den som inte längre vill eller kan bo kvar i sitt vanliga boende.</p>

Åldersgrupp	Nuläge		Förbättringsområden
	Hälsa och sjukvård	Socialt stöd	
			<p>Ett självklart krav är internetuppkoppling i lägenheterna i särskilda boenden, och personal med kompetens att hjälpa den äldre att koppla upp sig.</p> <p>Stöd till trygghetsringning</p>
Vuxna 80-	<p>Här börjar de kroniska tillstånden bli mer vanliga och kontakten med vården mer ett kontinuum. Antalet personer med nedsatt autonomi pga fysiska eller mentala sjukdomstillstånd blir fler och det är här vi finner den grupp som mest behöver regelbunden kontakt med vården.</p> <p>Genomgående är dock antalet personer runt individen högt och påverkas av både personalomsättning och organisation.</p>	<p>Behovet av socialt stöd ökar med nedsatt autonomi.</p> <p>Konsekvensen blir också att det är viktigare med personlig kontakt och att begränsa antalet individer runt brukaren, vilket inte sker. Idag har vi dock goda betyg på den service som ges trots att kostnaden inte är anmärkningsvärt hög</p>	<p>Gruppen blir större och kommer därmed att kräva ett större omhändertagande.</p> <p>Kontinuiteten mellan vårdens personer och de som ska stöttas måste bli bättre.</p> <p>Trygghetskapande åtgärder i olika former som olika typer av mötesplatser, interaktiva och fasta vårdkontakter och trygghetsplatser.</p>

En viktig prioritering är att bygga ut den nära vården. Vi har idag färre vårdcentraler än förut, mycket på grund av att läkare precis som alla andra yrkeskategorier dels inte vill arbeta på små enheter, dels ofta inte på landsbygden. Fakta pekar dock på att alla vårdcentraler som vi har ligger nära kapacitetstaket och att det redan idag finns en stor andel av den gotländska befolkningen som inte är listade. Och befolkningen växer. Tabellen nedan ger ett underlag på hur fördelningen av listade ser ut på olika vårdcentraler.

Vårdcentral	Listningspoäng	Antal listade	Varav utomlänningar
Slite	6 393	4 923	40
Hemse	12 106	9 193	106
Wisby Söder	14 065	13 480	125
Visby Norr	14 389	12 852	129
Visborg	8 892	6 762	5
Unicare	10 240	8 542	70
SUMMA	66 085	55 752	475
Olistade	3 630	4 491	6
TOTAL	69 715	60 243	481

I den bästa av världar hade vi önskat att alla vårdcentraler hade haft ett listningstak, gärna med en anpassning av t ex Borgholms struktur till våra förhållanden.

SÅ HÄR GÖR VI: PRIORITERA NÄRA VÅRD MED ETT MÄNSKLIGT ANSIKTE.

Övergripande i Sverige behöver den nära vården byggas ut, men det gäller för Gotland att hitta sin egen organisationsmodell givet vad som fungerar bäst lokalt. Det kommer att kräva att den nära vården får mer resurser och skapa strategier med målen att ge alla tillgång till en god vård, rättvist fördelad när man så behöver. Vården måste finnas så nära individen som det är tekniskt och kompetensmässigt möjligt. Vi tror att följande åtgärder är nödvändiga:

- **Skolhälsovården måste leva upp till lagstiftningens krav.** Alltför små skolor ger sämre förutsättningar att ha skolhälsovård och socialt stöd på plats. Vårt förslag till en förändrad skolorganisation pekar på hur vi ser att skolan bör utvecklas för att ge alla elever möjlighet att utvecklas till sin fulla potential.
- **Kontinuiteten måste stärkas.** Antalet personer runt patienten måste så långt möjligt begränsas till vad som krävs ur kompetensförsörjningssynpunkt. Vi har alltför många personer runt brukare och patienter, inte minst inom vård och service i hemmet men också i den specialiserade vården. Det finns exempel på verksamheter där man har tydliga mål för hur många personer som den enskilda individen måste möta under en vecka. Om bodelningen mellan vård och omsorg skapar kontinuitets- och samordningsproblem måste lösningar hittas som främjar snarare än försvårar samordning runt patienten. I många fall är det samarbetet mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård som klickar, såväl i det förebyggande som i det behandlande arbetet. Det finns exempel på organisationslösningar som löst dessa frågor bättre än på Gotland. Däremot har vi en utmaning att vi inte har så många fast anställda läkare och sjuksköterskor som vi skulle behöva. Vikarier leder till sämre kontinuitet.
- **Stärk relationen med anhöriga.** Att ta ansvar för och vara delaktig i vård och service som anhörig är viktigt, men också att man känner att man får det stöd man behöver. Anhörigas insatser ska inte utgöra en ursäkt för samhället att inte hjälpa. Det gäller särskilt när den närstående har behov av omfattande stöd. Liberaler har länge talat om att personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att leva som andra - samma rätt till arbete, umgänge och fritid. Det gäller också deras anhöriga. Oavsett vilken situation som föräldern befinner sig i ska ett barn aldrig behöva bli sin förälders vårdare.
- **Inför samordnade system med kontaktpersoner eller Case Managers,** integrerat för socialtjänst och hälso- och sjukvård med ett ansvar för hela vårdteamet. Det är alltför många personer som måste kontaktas för olika delar i beslut om vård och service. Liberalerna vill att ett system med kontaktpersoner (case managers) skapas för att stötta och avlasta både patienter och anhöriga. Även stödet i sorgearbetet efter en nära anhörig kommer att behöva förbättras. För särskilt utsatta personer som hemlösa, människor utsatta för våld i nära relationer eller ofrivilligt ensamma årsrika är detta särskilt viktigt.
- **Alla ska rätt till en fast husläkare.** På Gotland innebär det att satsningen på vidareutbildning till allmänläkare måste fortsätta och strategier hittas för att få fler fast anställda vidareutbildade allmänläkare. Det kan också finnas behov av fast vårdkontakt som inte är läkare.

- **Inför ett system med listningstak för alla allmänläkare verksamma på Gotland.** Om vi ska klara att ge service och att se till att vi får den relation som egentligen krävs mellan läkare och patient, bör vi på sikt ha ett tak på hur många patienter en specialistutbildad läkare ska ha på sin lista. Vi tror detta kommer att hjälpa oss att få tillräckligt många fast anställda läkare som lever och verkar på Gotland.
- **Skapa en vårdcentral till.** Vi blir fler på Gotland och vi är nu fler gotlänningar än någonsin förr. Det här är jättebra, men det gäller att se till att vi också har tillräckligt med service. Liberalerna tror att det nu skulle finnas möjlighet att driva ytterligare en vårdcentral på ön.

Utmaning: Bättre lokaler för vården

Även om vi får precis som vi vill, finns det stora utmaningar för framtiden, en del som vi delar med resten av Sverige man också frågar som kommer att utmana vården på Gotland. Det blir allt tydligare att den verksamhet vi har och ännu mer den som vi kommer att behöva har vi vuxit ur de lokaler som finns.

Vårt ”nya” sjukhus är mellan 25 och 30 år gammalt. Även om planeringen då tydligt utgick ifrån att sjukhuset skulle kunna förnyas etappvis i en framtid, var det lika svårt då som nu att förutsäga hur fort utvecklingen skulle gå. Under åren har den medicinsktekniska utvecklingen snarare accelererat än avstannat. Några av de mer tydliga dragen är

- **En ökad poliklinisering.** För det första görs en mängd åtgärder som tidigare sågs som kräva inläggning idag inom ramen för vad som traditionellt skulle kallas för öppenvård. Verksamheter som cellgiftsbehandling och smärre operationer sker på ett sådant sätt att patienten kommer till sjukhuset på morgonen och går hem samma dag. Detta har lett till att slutenvården har minskat i omfattning men att den polikliniska verksamheten tar mer av lokalerna i anspråk.
- **En ökad sub-specialisering** I takt med att kunskapsmängden ökat, har det också varit nödvändigt för professionen att dela upp verksamheten i fler subspecialiteter. Även om ambitionen många gånger varit att skapa generella lokallösningar har utvecklingen i realiteten drivits mot fler ”egna” mottagningar som hud, ortopedi, onkologi, som tidigare utgjorde delar av allmän kirurgi eller internmedicin.

- **En teknologisk utveckling som bara kunde skönjas för 35 år sedan.** I många avseenden och kanske framför allt när det gällde radiologi utformades Visby lasarett för en teknologi som låg i framkant. I vissa avseenden har dock utvecklingen sprungit förbi vad som ansågs vara framsynt då. Behandlingsrum och operationssalar är inte dimensionerade för alla de personer eller apparater som nu krävs för ett optimalt omhändertagande. Höjden mellan våningsplanen är inte avpassade för all den teknologi som nu finns tillgänglig. Positivt men resurskrävande är också hemtagning av metoder som tidigare bara fanns på universitetssjukhus.
- **En förändring av sjukdomspanoramats.** En mängd av de ohälsoproblem som vi ser idag kunde förutses för 35 år sedan. Dock finns det vissa frågeställningar som vi inte såg (eller kanske valde att bortse ifrån). Den pågående pandemin har pekat på de svagheter som fanns för separerade patientflöden och isoleringsvård³. Antibiotikaresistens, som av vissa kallats för den tysta tsunamin, är ytterligare ett problem som vi vet kommer. Frågan är om vi tagit höjd för den i vår långsiktiga planering.

Listan kan sannolikt fyllas på, men poängen här är mera att det viktigt att försöka titta i kristallkulan innan man gör investeringar. I olika sammanhang har möjligheten att bygga ett helt nytt sjukhus kommit upp. Det tål att tänkas på, att bygga ett akutsjukhus är en jätteutgift. Ett räkneexempel kan kanske leda till eftertanke: Karolinska sjukhuset kostade för fem år sedan 45 000 kr/m². Vid diskussioner i region Skåne var bedömningen mera att priset nu ligger på 50 000. Nuvarande sjukhus har en yta på 45 000 m². Om vi utgår ifrån att vi kan klara oss med en ytökning på runt 10% kunde vi räkna på en yta på 50 000m². Priset skulle då bli 2 500 000 000. Därtill kommer utrustning för erfarenhetsmässigt 20%, d v s 500 000 000. Summa 3 miljarder kr, vilket motsvarar hela region Gotlands investeringsutrymme under 7,7 år.

Dessutom: många delar av det sjukhus vi har idag håller god standard, inte minst våra vårdavdelningar.

Slutligen finns frågan om skalan. Utmaningen ligger i att hålla den tekniska kompetensen på en nivå som är lika med riket i övrigt. Kunskapsutvecklingen inom hälso- och sjukvården har lett till att vi kan alltmer, vilket gagnar patienterna. Avigsidan är att detta lett till en alltmer driven specialisering och det är svårt att rymma alla de kompetenser som behövs inom en liten organisation. Ur hälso- och sjukvårdssynpunkt är Gotland en liten region. Om Gotland rent fysiskt hade varit en del av fastlandet, hade det inte funnits ett sjukhus här. Nu finns det ett och det har tjänat gotlänningarna väl. Sjukhuset har dessutom hitintills haft ett gott rykte som arbetsplats och som plats för personlig utveckling. Vi måste hitta ett sätt att hela tiden uppdatera vår kompetens men ändå finnas där för alla 24 timmar om dygnet, 7 dagar i veckan.

Sjukhuset är dock inte heller den enda av vårdens verksamheter som finns i lokaler som har brister. Alla vårdcentraler finns i lokaler som till största delen inte byggdes för den typen av verksamhet. Dessutom finns det behov av fler vårdcentraler, fr a i Visby. Hälso- och sjukvårdsförvaltningens lokalförsörjningsplan 2022-26, som egentligen är mer en inventering än en plan, visar på brister och

3 D V S möjligheter att skilja smittsamma och icke smittsamma patienter åt i vårdens lokaler.

trångboddhet för många verksamheter, kanske mest inom anläggningen i kvarteret Abborren (sjukhustomten), men också inom andra anläggningar. Flera av Region Gotlands stora egenägda vårdcentraler driver sin verksamhet i lokaler som inte var avsedda för verksamheten – och som byggdes på 70 och 80-talet.

SÅ HÄR GÖR VI: TÄNK EFTER FÖRE.

Frågan är hur de här problemen, som är tidskrävande, komplexa och komplicerade, ska lösas. Hittills har vårdens lokalbehov hanterats som enskilda projekt och inte som en helhet. För vården, som är en av våra viktigaste samhällsfunktioner, måste det finnas en mera långsiktig tanke. Liberalerna vill att följande ska göras under nästa mandatperiod.

- **Bestäm om vi ska bygga om och till nuvarande sjukhus eller bygga ett nytt.** Det är naturligtvis frestande att klippa till med en radikal lösning att bygga ett nytt sjukhus på annan plats, men vi måste veta att vi gör rätt. Att se på möjligheterna inom nuvarande anläggning är ett första steg på den beslutsprocessen. Under mandatperioden har Liberalerna drivit fram ett uppdrag till förvaltningen att ta fram en fastighetsutvecklingsplan för att se vilka förutsättningar som finns.
- **Skapa och pröva kontinuerligt allianser för tillgänglighet och utveckling.** Gotlänningarna har enligt lagen rätt till samma vård som andra medborgare i Sverige. Utmaningen ligger i att kontinuerligt överpröva vilken verksamhet som ska bedrivas på Gotland och vilken kapacitet och kompetens som vi måste skapa allianser för att ha tillgång till. Det här handlar mycket om hur vi får så mycket vård för pengarna som möjligt utan att åsidosätta patientsäkerheten eller skapa onödigt lidande. Gotland har hitintills haft ett fruktbart samarbete med region Stockholm, i synnerhet med Karolinska sjukhuset, men också med privata företag som BB Braun inom dialysvården. Liberalerna skulle gärna se att vi kontinuerligt överprövade våra samarbeten och hela tiden strävade efter allianser som bäst gagnade varje enskild verksamhet. All verksamhet måste tåla att granskas för att förbättras.
- **Se över vårdens övriga lokalbehov och samordna/prioritera dessa mot sjukhusets lokalbehov.** Den treåriga planeringscykel som finns för regionen som helhet ger inte den strategiska framförhållning som krävs. Men de investeringskrav vi ser, kommer vårdens behov av investeringsutrymme behöva prioriteras under minst de närmaste 10 åren.

Synpunkter, kommentarer och förklaringar

I arbetet med det här programbladet har många deltagit, även om texten skrivits av Adam Lagerstedt i samarbete med Mats-Ola Rödén. Det vore däremot inte rätt att inte redovisa vilka synpunkter och andra åsikter som kommit in under arbetets gång. Sammanlagt fick vi närmare 400 kommentarer som hade med detta program att göra. De redovisas i sin helhet i bilaga. Dock hade många av dessa synpunkter mera bäring på frågor som vi lokalt på Gotland inte kan påverka och som egentligen måste ses i perspektivet av det nationella programmet. I det följande redovisas de synpunkter som inkommit och som berört frågor som kan påverkas lokalt och hur vi ser på dessa synpunkter och hur de -i förekommande fall- tagits om hand. De grupper vi tycker oss se är

Vårdens kvalitet: De flesta avsnitt som berör hur man upplever vården och personaler inom vården är mycket positiva. Utan duktig och hängiven personal hade vi inte kommit långt och det är skönt för alla, inte minst personalen att det upplevs på det sättet. Det finns dock ett par negativa kommentarer, framför allt om logistik, men som också hänger ihop med att en liten organisation som ska kunna mycket är mera sårbar än en stor. Det finns kanske bara en person för en uppgift än ett helt team. Däremot, och vi tror att detta är mer ett lednings- och organisationsproblem än något som löses med mera folk, är kontinuitet mellan individ och de som ska hjälpa ett förbättringsområde som vi vill driva. Det betyder inte att det inte behövs mer folk, framför allt människor som vill bo och verka på Gotland. När det gäller primärvårdsläkare är det ett område där vi föreslår åtgärder som ska göra en fast anställning på Gotland attraktiv. Men vi ska komma ihåg att vi konkurrerar med resten av Sverige.

Fortsatt utveckling av vården: Hälso- och sjukvården utvecklas ständigt och utvecklingen är oftast till gagn för patienten. Hur vi kanalisera dessa kunskaper in i hela Sverige brukar benämnas kunskapsstyrning. I vårt fall samarbetar våra medicinare på Gotland med kollegor inom Region Stockholm-Gotland. Styrande är också de nationella riktlinjer som tas fram av professionen under överinseende av Socialstyrelsen. Ambitionen är att alla ska ha rätt till lika sjukvård efter behov oavsett var man bor i landet. Gotland har ju också ett nära samarbete med region Stockholm för att se till att gotlänningarna har bra tillgång till specialistvård som vi inte kan ha på Gotland

Omställningen till god och nära vård: Utredningen om god och nära vård har beskrivit en utveckling där den primära vården -dvs inte bara hälso-och sjukvård - måste ta ett större ansvar och organiseras om för att kunna svara upp mot de behov som vi som är äldre och friska idag – men kanske inte imorgon – kommer att ha. Den färdplan förvaltningen håller på med för regionen som helhet syftar till att åstadkomma en sådan omdaning. I vårt program har Liberalerna också hävdade att socialtjänst och hälso- och sjukvård behöver samordnas bättre.

I utredningen talas också om att primärvården måste ta ett större ansvar för vanligt förekommande psykiatriska tillstånd. I vårt program har vi försökt framhålla att man såväl i hälso- och sjukvård som i socialtjänst måste arbeta mera förebyggande, med tidiga insatser och på ett sådant sätt att vi bygger - inte river ner – det förtroende som krävs för att folk ska acceptera budskap och behandling. Det är därför vi betonar vikten av bl a skolhälsovården och av att prioritera insatser för barn och äldre.

Digitaliseringen av vården. Som alla andra redskap är det inte redskapet utan dess användning som är den springande punkten. Digitaliseringen har definitivt lett till medicinsk utveckling, dels genom fr a diagnostik, där vi nu kan se saker som vi bara kunde gissa oss till för säg 20 år sedan, dels behandlingsmetoder som CTI etc. Men denna nya utrustning ställer också krav på lokalerna För det andra har det lett till att vi numera kan sammanställa data som hjälper oss att styra verksamhet som faktiskt fungerar. Å andra sidan har de senaste 20 åren lett till en fullkomlig explosion av krav på vad som ska rapporteras, inte alltid på ett sätt som gagnar vården utan snarare blivit ”tidstjuvar” Den utveckling vi ser just nu och som förstärktes av pandemin var möjligheten att använda modern teknik för kommunikation över distans, både med patienter och med kollegor. Jag tror att denna utveckling är mer av en möjlighet än ett hot.

Sjukhusets placering och dess framtida innehåll. Det har kommit många kommentarer om sjukhuset och dess framtida innehåll. Dessa speglar allt från synpunkten att det inte alls behövs ett nytt sjukhus utan att vi borde tänka på badhus och ishallar i stället till konkreta förslag om att man borde bygga någonstans utanför färjeleden där det inte fanns något som låg i vägen. Det finns också ideér om att man kunde bygga till på strandgärdet. Dessutom har någon uttryckt att det inte kan vara så svårt att se vad som behövs. Det finns också en uppsjö av synpunkter att om bara frågan om parkeringsplatser löses så ordnar det sig.

För det första är inte frågan om att bygga nu utan om tio år, vilket är vad det brukar ta att komma till skott med ett sjukhusbygge. Det finns inga mallar för sjukhusbyggnader, utan alla bygger för att skapa bra förutsättningar som möjligt för den verksamhet man har⁴. Det finns mycket kunskap om hur man borde bygga sjukvårdslokaler, men att anpassa dom till lokala förhållanden och att, som en av kommentarerna pekade på, ha verksamheten lokalt delaktig är något som måste göras lokalt. För oss, som har en relativt sett liten organisation är detta ännu viktigare, i slutändan måste vi också ha råd att driva verksamheten. Det här kräver tid, framför allt om man ska överpröva vilken verksamhet det framtida sjukhuset ska ha och vilken som ska skötas på annat ställe.

Anledningen till att vi framhärdat är att ett antal utredningar av olika verksamheter inom sjukhuset visat på stora brister som mer beror på att vården utvecklats än något annat. Det som kommer att göras nu kommer att hjälpa till med en del av bristerna i akutmottagningen, men det finns fortfarande stora brister på operation, IVA etc. som kommer att behöva åtgärdas. I andra vågskålen finns det stora fördelar med

⁴ Det finns en utredning om just detta som regionen just yttrat sig om.

det nuvarande sjukhuset som vårdavdelningarna med enbart en-patientrum, bra kommunikationer och en bra struktur för BB/förlossning. Det är därför vi föreslår att vi börjar nu med att titta på alternativen, att vi sätter ner fötterna under mandatperioden, men inte börjar bygga – än. Då måste vi också ta ställning till frågor om vårdens innehåll inklusive nya verksamheter som bl a hospice eller patienthotell.

Vi bygger ju just nu paviljonger med en livslängd på 10 – 15 år för att skjuta på större investeringar. Lekplatsen har här blivit ett dilemma i samband, men en lösning med lekplats för inneliggande har presenterats för avdelningen.

Parkeringsfrågan: Frågan om parkering är ett stort problem som bekymrar många. De lösningar man ser är oftast att bygga ett parkeringshus eller (igen) att ta Strandgärdet i anspråk.

Att ta strandgärdet i anspråk är omöjligt. Det skulle innebära att vi går emot den världsarvsstrategi som antagits av fullmäktige. Dessutom finns risken att Visbys status av världsarv skulle riskeras med svåröverskådliga konsekvenser för både näringsliv och miljö. Alternativet är att bygga ett parkeringshus på den befintliga tomten, men hur det ska utföras, men hur är svårt att komma fram till utbrudet ur sitt sammanhang. Det är därför vi måste titta på förutsättningarna innan vi bestämmer oss.

Frågan om mat och kiosk: Det som hänt med kioskverksamheten är att det visat sig vara svårt att hitta lönsamhet i en kioskverksamhet på lasarettet. Det betyder att vi för flera decennier sedan förlorade vår kiosk- och kafeteriaverksamhet. För att täcka upp detta började man sälja kioskvaror i restaurangen. Så långt, det betyder dock inte att det är acceptabelt att vara utan något att äta under 7 timmers väntan (vilket inte heller ska hända). Ett system med kallmat som man värmer i mikrovågsugn skulle göra det möjligt att få mat var som helst, när som helst, men det har vi inte idag. Men faktum kvarstår: vi har ett litet sjukhus och det kommer vara svårt att hitta en kiosklösning.

Infångade synpunkter

Nytt sjukhus, kostnader, jobb, skillnader, måste ju gå lätt att ta fram från andra projekt. Samt se vad vi idag egentligen har för efterfrågan och vad vi levererar.
att ge jämlik vård
kontinuitet i vården
Motståndskraftigt civilsamhälle
Hur ser ni på den digitala utvecklingen? Är den en hjälp eller en komplikation?
Hur följer man på lokal nivå forskning och framsteg? Finns nationell samling av sjukhus som diskuterar vad som är görligt? För att hitta goda exempel? El går allt via Socialdepartementet/Socialstyrelsen?
Betr lassis och röntgen - missnöjd. Har åkt in för magnetröntgen, fick besked på plats att maskinen var trasig, att man väntade på delar och montör fr fastlandet. Många mil fram och tillbaka utan signal om status. Sedan en gång inför kontraströntgen, kom in och fick besked att sköterskan som gör dylikt var sjuk. Ingen annan person kunde göra detta. Läkare såg man ju bakom persiennen. Många mil fram och tillbaka.
Betr fyslab kan du få vänta sju månader på ultraljud. Då gäller det hjärtat , hör och häpna! Har talat med dem och de anger personalbrist. Min läkare tryckte på ordentligt, det blev fyra o en halv månaders väntetid.
Personalbrist är inget ovanligt svar på ön när man frågar om långa väntetider på möten, undersökning el behandling mm. Både inom primärvården och på lasarettet. Detta med personal är ett viktigt fundament i vården anser jag, det måste skötas bättre. Satsa!
Säkra möjligheten för anhöriga att umgås med de som får palliativ vård inklusive, lekutrymme för medföljande barn.
Analysen är lysande Bra!
Jag ser gärna att det utvecklas 2-3 scenarios för att få tillgång till ett så bra underlag som möjligt. Finansiering och huvudman bör finnas med i dessa scenarios. Läs i klartext : Kan gotland med egen kraft finansiera önskad förändring? Vilken vikt lägger vi att Gotland skall vara huvudman?

Som inspel i scenariodiskussionen bör väl ett nytt sjukhus placeras där framtida utvecklingsbehov kan tillfredsställas? Eller...?
[Lasarettet] Hur skall samarbete/ integration med primärvård och tandvård se ut?
Jag har sagt det i olika forum tidigare men jag är tacksam och imponerad av personalen på barnavdelningen, hur de lyckas att få barnen (och föräldrarna) trygga och glada när man är där. Detaljer som lekrum, film, målarbilder och lekplatsen är guld värd. Blev därför lite ledsen när jag hörde reportaget om att det ska byggas baracker på lekplatsen. Förstår att de måste ligga någonstans men hoppas det finns någon annan yta att göra detta på, den friska luften och lek betyder mycket när man är inlagd.
Lasarettet är inget fel på, däremot (trumvirvel) bristen på parkeringsplatser. Ursäkta en självklar kommentar ang lassis.
Personalen är toppen
Utskrivning av en patient tar alldeles för lång tid . Behövs ses över.
Entrén till sjukhuset behövs göras gladare med växter, färgglada affischer eller tavlor. Alla skulle må bra av det
Finns egentligen bara ett klagomål från mig. BRISTEN PÅ PARKERINGSPLATSER!!!!!!
Upplevde att det inte var organiserat alls. Till exempel MR röntgen...En brits att sitta på och byta kläder. Ingen stol att sitta på. Inget skynke heller. Bedrövligt...Gör om gör rätt. Finns mycket att jämföra hur andra sjukhus har det.
Visby har, troligtvis, en för Sverige, unik vård. Den unika vården skapas av människorna som arbetar där.
Det är dock förundransvärt att det statliga och kommunala inte håller sin lokaler i ett modernt skick, det skulle främja arbetsmiljön väldigt mycket.
Parkeringen. Det måste vara enda stället i världen där man kan få parkeringsböter fås man betalt parkeringen. Det måste gå att ordna när man skall till akuten. Då är inte parkering det första man tänker på.
Mc parkering. Tack
Fixa parkering, stor prioritet. Dåligt miljötänk, alla bilar som snurrar runt o letar. Blir det en plats ledig, så är det nästan slagsmål.

Har varit tal om parkeringshus. Men händer ju inget.
har bara varit där o snurrat av misstag (skulle till ett ställe i närheten o körde fel) men borde inte gå att lösa nån form av p-hus i anslutning till sjukhuset eller väldigt nära de samma som komplement så att det som verkligen behöver det kan stå nära och de som inte har lika bråttom in eller svårt att förflytta sig långa sträckor själv kan stå lite längre bort.
Tänker att platserna utanför dörren ska vara begränsade till ett par tre timmar och friare tid längre bort och om det inte redan är så skipa bilparkering för patienter o kör p-skiva
På Ks i Huddinge/ Sthlm, har Röda korset värdar som guidar/ lotsar och hjälper till, är pensionärer vad jag förstår, som är otroligt välbehövda. Kanske vore det nåt att applicera, samt ge de äldre en extra mening i utökat socialt liv. Kanske man kan knyta an med Röda Korset på Gotland och anordna något liknande. Tror de jobbar i fyra timmars ”pass”. Har också sett och förstått att detta är så uppskattat! ...fanns i kalmar också och kan informera om att även som relativt ung så är man glad åt dessa värdar.
Hade suttit/legat på ortopedakuten större delen av dagen och när jag väl kom så långt som till mat så hade jag två kryckor o stukad fot att hålla rätt på så matbrickan blev överkurs så dem fick hjälpa mig med den biten. De kanske inte är så superstor insats arbetsmässigt men ack så uppskattat när man står däri en situation man inte riktigt fixar själv o känner sig frustrerad.
Volontärer eller anställda spelar ingen roll men funktionen som sådan skulle finnas på alla större sjukhus egentligen
Ett sjukhus är bara en byggnad. Det är organisationen och medarbetare som gör skillnad.
Har egentligen inget att invända mot vårt sjukhus när det kommer till hur det ser ut eller skick. Det jag kanske kan störa mig på är platsen det är beläget på. Svårt att hitta parkering. Som Visby utvecklas just nu så skulle ev ett nytt sjukhus ligga någonstans utanför färjeleden, detta för att ha bra tillfartsvägar för akuttransporter, och expansionsplaner som inte inverkar på grannars eventuella utsikter mot östersjön. Visst hade det varit vacker att ligga inlagd på sjukhus och ha utsikt över havet men jag tvivlar på att jag blir friskare fortare. Men frågan kommer snabbt, har vi verkligen råd att bygga ett nytt sjukhus?.

<p>Flyttat från Stockholm till Gotland för knappt två år sedan. Har tyvärr behövt använt flera olika avdelningar på lasarettet sedan dess och är glatt överraskad. Här får man snabb hjälp och blir även snabbt kallad till kontroller som inte är akuta. Man blir man omhändertagen av personal som bryr sig och är trevlig.</p>
<p>Det enda negativa jag varit med om sekretessen på ögon. Satt och väntade på att få komma in till läkare då jag hör allt som sägs i annat rum. Allt från diagnos till vilken behandling patienten skulle få.</p>
<p>Restaurangen behöver bli bättre. Utbudet är bedrövligt dåligt. Kanske kaffemaskiner på flera ställen kunde vara nåt?</p>
<p>Jag har egentligen inget större att anmärka på av vårt befintliga sjukhus än bristen av parkeringsplatser. Möjligen väntetiderna på akuten isf. Inte ens personalen har tillräckligt med parkeringsplatser. Den personalparkering som finns räcker inte till. Extra irriterat blir det när man cirkulerar runt tillsammans med 10-15 andra bilister.</p>
<p>En kiosk! Förr fanns även en "kioskvagn" som rullade runt bland avdelningarna till dem som inte kunde ta sig ner till entréplan.</p>
<p>Finns inte ens personalparkering där</p>
<p>Köpa mat, mackor, bullar. Det kan bli lång väntan på akuten.</p>
<p>Kunna få något att äta på akuten</p>
<p>Kunna få något att äta när man är på akuten var där 7 tim en gång o då behöver man typ en smörgås eller två eller något annat i mat väg det är väldigt viktigt så känner jag o även detta med parkeringar finns typ aldrig någon på eftermiddagarna o typ oftast inte annars Heller tar ju ca en halvtimme längre att åka dit eftersom man ej hittar parkering tyvärr o det blir ju tyvärr då en inre stress helt i onödan</p>
<p>Parkering i första hand för personal men fler än då behövs</p>
<p>Varit mycket på sjukhuset senaste året framförallt, dottern var inlagd på barn så var deras gård/lekpark en fantastisk oas för oss!!</p>
<p>Huset i sig duger väl gott! Ska det byggas nåt så är det ju badhus!!</p>
<p>Se till o ta hand om de som jobbar på golvet så kommer sjukhuset att stå högt i kurs! De är de som får det att snurra</p>

Sjukhusets lokaler är inte viktiga. Det är däremot den medicinska personalen som befolkar
Mycket mycket nöjd
Håller med tidigare röster. Satsa på organisation och medarbetare! Visst, en fin modern byggnad ser ju pråligt ut, men om personalen inte värdesätts och backas upp med bra organisation så blir byggnaden snart ett jävligt dyrt ödehus.
Men snälla Liberalerna på Gotland, det finns väl viktigare saker än att jobba för ett nytt sjukhus. Vi behöver en ny simhall och en ny ishall värd namnet mm mm mm och inte ett nytt sjukhus som duger så bra som det är. Kanske viktigare med en bra parkerings planering
Jag tycker att ni ska satsa på personalvård och höja lönerna. Viktigt att dom som jobbar verkligen känner sig viktiga och uppskattade. Jag tycker att all personal på Lassis är viktiga för att ett sjukhus ska må bra.
Den avdelningen jag känner bäst till är avdelningen där min pappa låg när han fick hjärtinfarkt. Minns inte vad avdelningen hette men det var avdelningen för dom som låg på intensivvårdsavdelning för hjärtat. Alla som jobbade där verkade att trivas med sitt jobb, och dom tog hand om min pappa exceptionellt bra.
Sedan finns det andra avdelningar som inte fungerar alls lika bra. Vill här inte nämna vilka för det gagnar ingen!
Men kontakta personal på hjärtavdelningen och fråga om dom har möjlighet med feedback om hur deras arbetsmiljö ser ut och ta med det i ert planerande.
Jag går mycket på Mun och käk mottagningen. Dom jag har där är också helt fantastiska, lugn och omhändertagande miljö för en som mig med tandläkarfobi. Med fantastisk personal som jag har haft att göra med.
Nej ! Vi behöver inte ett nytt sjukhus.
Jag tänker att det är bättre att ta den frågan med all personal på sjukhuset. För oss lekmän runt omkring så funkar det nog toppenbra! Men hur det fungerar "på riktigt" kan bara de dom jobbar där svara på. Är det uppbyggt och välorganiserat på ett sätt som främjar tex ergonomi och ett bra flöde i arbetet, finns förvaring, bra personalutrymmen mm. Mm.
Jag personligen tycker att vårt sjukhus och personalen där är fantastisk!
Lägg hellre pengar på ett riktigt bra badhus som passar äldre barn och ungdomar.

Parkeringen är fortfarande det värsta och enligt mig enda problemet. Annars anser jag att sjukhuset är bra!
Parkerings situationen måste lösas omgående och i närtid.
En fånig liten detalj men så viktig ändå: sätt en matautomat i akutens väntrum! En sån som finns i entrén. Man kan ju inte gå därifrån för man vet inte när man ropas in men kan bli sittande i timmar!
Inflyttad från Norrland, har bara positiva upplevelser av Gotlands sjukhus. Alltid snabbt omhändertagande, mysig miljö och superpersonal.
När man bygger ett sjukhus så borde man ha en länge framförhållning än 30 år. Det är ändå ett stort bygge. På andra ställen i Sverige kan man bygga till huskroppar o sammanlänka dem med varandra. Går det inte att bygga huskroppar bredvid t ex på strandgärdet. (Jag vet nu får jag på moppo för det är helig mark enl flertalet politiker). Medeltidsveckan måste ju vara där och växtligheten måste vi tänka på eller? Det märkliga är att under medeltidsveckan då kan man ordna parkeringsplatser m.m för då finns viljan. Bygg till en huskropp på strandgärdet med parkeringshus in under för personal. Eller varför inte där det ordnades parkeringsplatser för medeltidsveckan. Eller bygg på båda ställen. Men då skall väl de som haft utsikt i så många år protestera för de tror de äger den. Ingen äger en utsikt. Tänk långsiktigt. Ja så tycker jag.
Parkerings Brist precis fullt överallt
Kan tycka en klok parkering eller ett parkeringsgarage.
Sen måste akuten börja ha lite bättre tempo, att sitta och vänta ex-antal timmar för att först ens bli frågad vad felet är och så väntan igen till en läkare kommer sen väntan igen för att kanske åka hem efter 10 timmar. Ett bra sjukhus men med många brister.
Akuten och parkering borde ses över som viktigaste prioriteringarna.
Nej absolut inte [nytt sjukhus] Ett lite sjukhus med underbar personal med specialister på till K S ditt patienter föijtt många fall med helikopter
Parkeringen är nog det enda jag kan klaga på. Det är inte kul att få leta parkering när man ska in att föda barn, eller få gå långt med misstänkt blodpropp till exempel.
Men i övrigt har jag ingenting negativt att säga om sjukhuset. Fina lokaler och så jäkla professionell och duktig personal. Håll hårt i dom!

<p>Ja, parkeringsmöjligheterna vid lassis är ett skämt och borde vara mycket högre prioriterat än det är. Förstår inte varför de närboende inte klagat mer över att folk ställer sina bilar på "deras gator" och skapar kaos för dem när det är sjukhusets fel att det ser ut så</p>
<p>All vård jag fått på lasarettet, tre ortoped operationer och några akutbesök har varit jättebra, mycket proffsig personal.</p>
<p>Men parkeringsfrågan är katastrofal både för oss patienter och för personalen, bor man 5 mil från Visby behöver man ju ta bilen. Det måste bli bättre, bygg ett riktigt parkeringsgarage med många platser</p>
<p>Det är otroligt lång väntetid (1 år) för att få en magnetröntgen, det är inte roligt när man har ont och vill ha den omgående</p>
<p>Visby lasarett är ett jättefint sjukhus och själva utformningen med runda avdelningar där man oftast ser havet ger många en lugnande effekt. Det största problemet är att det saknas ett parkeringshus. De gånger vi har behövt vård på lasarettet har allt varit till belåtenhet.</p>
<p>Förutom de ibland vansinnigt långa väntetider som tyvärr ofta är på akutmottagningen, där behövs en uppryckning för alla som väntar i många timmar. Det behövs en välfylld varuautomat och kaffeautomat.</p>
<p>Ett sjukhus har många funktioner, personal, inneliggande, öppenvårdbesökande, leveransfordon m fl. Det blir totalt en avancerad logistik. Gemensamt för dem alla är behovet av parkeringsmöjligheter av olika slag. Det enkla förslaget är att bygga parkeringshus i flera plan.</p>
<p>Jag är nyinflyttad till Gotland och har endast erfarenhet av den öppna vården. Saknar kafeterian, kiosk och liten affär för förnödenheter som inneliggande kan få service från, ev med hjälp av anhöriga.</p>
<p>Det är förhållandevis lätt att hitta berörd avdelning, men mycket långt att gå i vissa fall om man har gångsvårigheter. Låna ut sparkcyklar? Borde vara billigare än att installera rullband.</p>
<p>Personalen är vänlig och ger oftast bra svar på frågor.</p>
<p>Sammanfattning: Logistikerna måste förbättras.</p>
<p>Jag är jättenöjd med lasarettet, skulle vara parkeringen. Fråga dem som arbetar där oxå. Kanske ha närakut i ex. Hemse för att avlasta akuten</p>

<p>Visby sjh kallar jag för ett pensionat där kostnaden är 100:-dygn med eller utan havsutsikt för att inte tala om personalen som utför en jättebra vård o service. Skriver ovan av egen erf har varit inlagd ca en mån under ett år</p>
<p>Lite svårt att hitta. Annars fint rent och supertrevlig kunnig personal. Toppen att det finns apotek. Men borde finnas någon leksak i varje väntrum. Ifall läkaren blir försenad</p>
<p>Parkeringen är katastrofalt dåligt. Behövs fler parkeringar, behövs i flera år...</p>
<p>Var där senast idag. Som många andra skriver så är parkeringen katastrof.</p>
<p>Kanske en kaffeautomat och automat där man kan köpa något att äta smörgås yoghurt dricka finns på akuten i Falun blir långa väntetider för både Pat o anhöriga det borde gå att fixa. Även i entrén borde den möjligheten finnas.</p>
<p>Har legat inne på iva och medicin avdelningar och personalen har varit helt underbara och proffsiga så man nästan inte vill åka hem</p>
<p>Men akut tiderna och parkeringar är katastrof och ska man sitta i flera timmar så borde det gå att få något enkelt att äta och dricka man vet ju inte om det kommer någon som har diabetes och kan få socker fall.</p>
<p>Nöjd med bemötande och behandling mycket trevlig personal</p>
<p>En Mycket Besvärande Sak För Personalen är att Varje Morgon Hitta Parkeringsplatser</p>
<p>Vänligt o proffsigt bemötande på alla mottagningar o avd jag varit o legat inne på. Känner mig sedd, o det ä viktigt.</p>
<p>På akuten behövs något sätt att kunna köpa något att äta, dricka o böcker att låna, tiden kan bli väldigt lång.</p>
<p>Parkering behövs göras större, frustrerande o oroligt o snurra runt o leta plats.</p>
<p>Tillgång till förtäring kvällstid t.ex. automat vid entrén och så är det parkeringsproblematiken som måste lösas. Verksamheterna inom lasarettet håller hög nivå.</p>
<p>Växer vi ur lasarettet och behöver bygga ett nytt någon annanstans, så gör om nuvarande till äldrecenter och hospice.</p>

<p>Upplevelsen på Visby lasarett? Ja man kan ju börja med att dom skär i folk utan klok lokalbedövning! Vet inte ett smack om hur man opererar folk och när det blir fel, så skyller dem gärna på patienten som inte "låg stilla" Det är inget sjukhus vi har här, det är ett jävla slakthus, punkt</p>
<p>Jag var och tog bort min stortå nagel på lassarettet i visby hon som gjorde det gav bedövning har inget o klaga på det men hon fick inte bort roten liksom så det började växa helt galet jag har inte vågat gå tillbaka så det är nagelbitar kvar på tån det skulle bort för jag hade så hemskt nageltrång. På min andra Storå tog dom bort nageln och det gick jätte bra där växer ingen nagel mer den doktorn var skicklig och kunde sin sak Detta var på ett annat lassarett i Dalarna.</p>
<p>Att inte ta betalt för specialist när det är en läkare under utbildning som genomför läkarbesöket. Självklart ska de ha möjlighet till utbildning. Men patienterna är inte till för att utgöra studieobjekt. Så patronerna ska få veta i förväg att det är en läkare som utbildar sig, och kunna välja bort det om det finns skäl till det särskilt om inte handledaren har möjlighet till någon närvaro under mötet, att en ickespecialist ska överföra information innebär också en risk att viss information inte kommer med. Lägg till en ny debitering för besök hos läkare på G.</p>
<p>Antibiotikaresistens är en pågående pandemi</p>
<p>Markplanering för nytt sjukhus måste börja tidigt</p>
<p>Hur kan vi prognostisera kommande vårdbehov?</p>
<p>Vårdgallerior där de enskilda enheterna tillhör en större organisation?</p>
<p>Kan man inte bygga i havet?</p>
<p>Bygga fler våningar.....</p>
<p>Vad kan göras på befintlig mark, i stället för att bygga helt nytt för alla verksamheter?</p>
<p>Hej då, måste gå.....kom ihåg att det behövs fler p-platser vid lasarettet</p>
<p>Uppdelningen för färdtjänst/sjukresor mellan beställningscentral och utförare har varit mindre lyckad.</p>
<p>Avsaknaden av 'Landstingspolitiker' försvårar den politiska styrningen</p>

<p>... sjuksköterskor där lönerna inom regionen är ganska eftersatt, beroende på var du jobbar. Jag kanske är helt ute och cyklar, men inbillar mig att regionen skulle spara pengar på att höja lönerna så det blir mer attraktivt att stanna och då slippa hyra in personal.</p>
<p>Psykiatri är under all kritik där flera bekanta och även anhöriga, får vänta i tid och evighet på tider, återkoppling och ev utredningar. Vårdcentralerna hänvisar till psykiatri och psykiatri hänvisar tillbaka till vårdcentralerna.</p>
<p>Jag vet inte riktigt hur det ser ut med det nya bygget på Korpen, men annars skulle ett "Hospice" vara behövt. Det skulle frigöra platser inom sjukvården och skapa trygghet för den som är på väg att dö, att få det där extra lilla som kan vara svårt för akutvården att tillgodose då pressen är stor, speciellt i dessa tider med pandemi, men även annars. Vi blir äldre och äldre och det satsas på att vi ska kunna bo hemma längre, men det är ganska ofta det inte är möjligt när det närmar sig slutet.</p>
<p>Hur stötta patientföreningar?</p>
<p>Hur öka attraktionskraften i Gotlands tjänster för primärvårdens läkare, när många specialiteter ligger kvar på lasarettet?</p>
<p>Rotationstjänster för primärvårdens läkare</p>
<p>Gör om & gör rätt gällande alla diagnostik bokstavs diagnoser. Dessa görs ofta isamband med att familjer mår dåligt. Älskade professor sverin säger om & om igen, det vi våldsutsatta, sexuellt utsatta, psykiskt våldsutsatta, hela tiden påpekade. Vår sorg & sjukdomsbild är posttraumatisk stress, inte add, adhd eller aspberger. Det är helt fel. Vi ska vistas på trauma center som atv eva jönsson trauma center i täby för både våldsutsatta, de som utsätter & hela familjer. Inte medicineras & tvingas in i miljöer som inte är anpassade för våldsutsatta & tillslut kolar över & då kallas psykotiska...</p>
<p>Hitta kandidater för outsourcing av vårdverksamhet</p>
<p>Sammanhållen förebyggandeplan (handlingsprogram för skydd mot olyckor)</p>
<p>RG hantering av utmaningsrätten</p>
<p>Kunskapen om klimakteriet är uselt på lasarettets gynavdelning, så där finns en del att jobba på.</p>

<p>"Jag tittade på ert program för äldreomsorgen. Det är bra, men någonstans borde det stå i klartext att Gotland behöver geriatriker. En ST-läkare var geriatriker när [X] vårdades på infektionskliniken. Det var stor skillnad på hennes attityd jämfört med de "vanliga" läkarna. Hon kunde också mycket mer om det som hängde samman med åldrandet. Men hon stannar nog inte på Gotland."</p>
Primärvård
LSS, SÄBO
Friskvård - vuxna
Kommunal arbetsmarknadspolitik
Försörjningsstöd
Äldre är inte en homogen grupp. Viktigt att bevaka individuella behov och önsknigar.
familjestöd
folkhälsa
försörjningsstöd
geografisk rättvisa
hemlösa
integration
näringsliv – arbetsmarknad
serviceorter
tillgång till äldreomsorg
äldrevård
Behövs ett hospice, kan bli en bra valfråga att driva för alla kommer vi dö nångång.....
Hur många statliga utredningar ska det behövas för att få fason på primärvården i Sverige? Är det ngn som protesterar mot antalet utredningar fr högre ort? Alla utredningar kan ju inte vara värdelösa?

<p>Är ansvarig för primärvården med på nämndmötena (HSN)? Vet att anställda på vc känner att primärvården inte beaktas tillräckligt. Det har ju varit byte el obesatta tjänster av de cheferna ett antal ggr tyvärr.</p>
<p>Väntetider primärvård: Idag om du ringer vc kan du få vänta 3-4 veckor på tid hos din läkare. Inte ok.</p>
<p>Väntetider primärvård: Distriktsläkarna är hårt belastade, vissa är också handledare och har stort antal besök i hemsjukvården. Verksamhetsansvariga håller i pengarna, kanske naturligt för att visa bra resultat men personalbrist är av ondo för alla inblandade. Satsa!</p>
<p>Väntetider primärvård: Behöver du snabbt svar på t ex en läkemedelsfråga kan du be att läkaren ringer upp dig. Det brukar ta ca en vecka....</p>
<p>Väntetider primärvård: Har förstått att man permanent vill ta bort de öppna besökstiderna som ju varit borttagna under pandemin. Gör man det så får förstås läkarna än fler bokade patienter dvs längre väntetider. En avvägning att beakta. Men öppenheten var bra möjlighet till korta samtal, även om många med infektioner nyttjade de tiderna. Kan väl styras?</p>
<p>Väntetider primärvård: I Sthlm har man sköterskor som sitter i receptionen, första samtal med dem styr upp besöket distriktssköterskorna har öppen besökstid mellan 8-9, en del besökare kan klara sig hos dem. Sedan har läkarna öppen besökstid mellan 9-10, det kan bli direktvalet el också hänvisar distriktssköterskan dit efter sitt samtal. Så receptionen och distriktssköterskorna har betydelse för flödena och mottagandet. Mellan kl 8 – 10 kan mkt lösas. En bra känsla av kontinuitet med minskat krångel. Här [-] sitter person i receptionen som bara tar betalt, inte ens svarar på frågor, ofta skylt ”Stängt fr kl 12”. Folk får vända hem och ringa. I [-] hyrs ju lokalerna men jag tror inget gjorts åt lokalerna på årtionden för att öppna upp och skapa trivsel, tillgänglighet och snabbhet.</p>
<p>Distriktssköterskorna som sagt - utnyttjas denna resurs? De kan ju göra mkt som avlastning till läkarna och för patienterna. Som patient får du själv hålla reda på när du ska ta prover hos lab t ex. Varför kallas man inte när det finns stipulerade tidpunkter du skall kolla på? Med tanke på alla äldre är det lätt att tro att ett stort antal samtal ägnas åt dylikt.</p>
<p>Utveckla trygghetspunkterna till äldrecentral för äldre med läkare. Syfte att avlasta vårdcentralerna och att äldre lättare kan få träffa läkare/ssk.</p>
<p>... ch kanske samma läkare vid varje besök.</p>

Se över barn och vuxnas möjligheter att ta sig runt till cykel! Fler cykelvägar ger nya resmönster och främjar goda vanor.
En flexibel och tillgänglig kollektivtrafik ger även fler som cyklar till bussen tex. Men ju mindre busstrafik desto fler som tar bilen.
Satsa på vuxenutbildning! Fler människor behövs inom vårdsektorn!
Minska antalet stafettläkare på regionens vårdcentraler. Att träffa nya läkare hela tiden (som dessutom säger olika), skapar otrygghet för både gamla som unga. Stafettläkare kostar en massa pengar som istället kunde ha satsats på att ge bättre lön eller fler fasta läkare.
(Ang. kollektivtrafik och cykelvägar) [Den] med Hemofoli & LQTS hjärta till följd av tunt blod får dessutom INTE köra bil
Vidare så är det största problemet i Stockholm det Nya begreppet "O-strukturerade" det vill säga att de allra flest har Gymnasie kompetens & många Högskole utbildning, men har pga olika orsaker inte fått lån till bostad där arbeten funnits, barn som pändlar mellan föräldrar & där av inte kan flytta osv... sa de i dokumentären TV1 om just Strukturlösa. (Ej att människorna är Ostrukturerade vill jag betona, Nej det finns INGEN struktur i samhällets uppbyggnad för medmänniskor som är sjuka & INTE får jobb trots utbildning! Ingen struktur i samhället för de som har Gymnasie kompetens men ändå inte får jobb & bostad! Så som Samhälls struktur, bostads struktur, kommun struktur & Ekonomi struktur osv) De på bidrag pga bidrag eller då de är Lågavlönade & ändå behöver bidrag eller Lever på Existens trots arbete! 25kr som nybörjare Lön ändrade ju regeringen det till så att alla skulle bli delaktiga, men INGEN kan Leva på då hyror går upp med 150kr/år & det gör ingen Lön, F-Kassa eller andra bidrag! Det är vad många idag har som sin vardag & är mångas verklighet! & Dessa människor finns ingen struktur till & kallas Struktur Lösa)! Denna målgrupp mår LÄTT dåligt!
Har Du väl fått utmatnings cyntom eller postraumatisk stress syndrom, så är det precis som Du säger/skriver, år av Rehabb & återhämtnings program.
Så en fråga som jag skulle vilja lyfta är -vet någon idag, hur många av oss utbrända & postraumatisk stressade som är kvinnor, varit ensamstående & arbetat heltid, tagit hand om ekonomin, tomten, barnens aktiviteter & skol möten. Tvätt & städning. Planerat semestrar & högtider samt haft Stor kok & Bak....

Kanche att något borde göras så att den Lilla människan vågar & Orkar binda sig & hålla ihop! Många med mig anser att det är lättare att Leva ensamna, då har man "bara" barnen att tahand om!
Det som skrämmer mig NU är att flertalet av våra Fina ungdomar INTE vill ha barn!
Nu sälgs ju även hyresrätterna här på Gotland ut & då kommer Ni tyvärr förr eller senare få samma problem som i underbara Vaxholms Skärgårdstad 45min från Stockholms city.
Arbeten finns som Lokalvårdare, Dagis personal & skola. Vård & omsorg, som de ALLA idag kräver Gymnasie kompetens att få, men de Låga lönerna gör att den kategorien av medmänniskor INTE har råd att ta två miljoner i bostads lån för en TVÅA. Samma pris som man HÄR nu sälger ut hyresrätterna för som fritids & semester boenden...
Ja, jag är så gammal & har haft ett jätte Bra Liv ... jag har INGET att klaga på & vill ge en ELOGE till Burgsviks hemsjukvårdare & Regionens SoL stöd!
Vi handikappade ger iallafall jobb tillfällen!
Övervikt kommer OFTA pga. fel typ av mat val! Mm, men Lever man på det som kallas Socialbidrag/Aktivitetstöd och låg sjukersättning. (3160kr/ månad är socialbidrag enl. Socialstyrelsens hemsida) Ja då TROR jag att det blir MYCKET pasta för att få 3160kr att räcka till 30-31 dagars Frukostar, Luncher, Fika/mellanmål, Middag & kanche något varmt innan man lägger sig! Dessutom så ska dessa 3160! även räcka till kläder & nöjen
Man ska vara försiktig med att Dömma människor man ser & INTE känner!
Om din inkomst efter det att hyran är betald, busskort & El motsvarar 3160kr/månad samt 1020kr i tillägg för räkningar, mobil osv. Så är det ju INTE sunt & Bra
Om än det är en fattigs pension, någons Aktivitets stöd eller Socialbidrag, det är Lika illa & jag TROR att då MÅNGA idag arbetar enhel månad "bara" för att få det att gå runt! Ja då mår många psykiskt dåligt!
Här på Gotland är Löne utvecklingen dessutom katastrof! Många anställda får ut hälften av vad man får i Stockholm, då många här är anställda av Vänner & släkt, jätte BRA!
MEN Bostads priser, Bensin priser, Busskort -Ja ens Liv, är lika Dyrt här som på fastlandet!
Geografisk fördelning: Upplevd ensamhet?

Ekonomirådgivning för individer vid 'stora förändringar' t.ex skola-yrkesliv, yrkesliv-pensionstillvaro
Informera om framtidsfullmakt
Trygghetsboende / Familjehotell / Gemenskapsboende
Behovet av hospice-verksamhet
Det är jätte dyrt för samhället att rehabiliterats våra våldsutsatta medmänniskor. [personen] är idag vuxen & tror till & från att folk jagar [personen] & vill se [personen] död, så [personen] har själv valt att bo på ett underbart hem med egen bostad, men med vårdpersonal utanför där de gemensamt kan äta ihop, bakar, ser på film & lever i en förskönad bubbla, då våra svårt våldsutsatta sällan blir 100% friska någonsin!
Fortsatt satsning på primärvård
Folkhälsa på landsbygden
Förbättrade insatser mot elevers psykiska ohälsa
Diskussionen kring Folkhögskolan
RG hantering av LSS
RG hantering av färdtjänst
RG hantering av äldreomsorgskostnader
Vårdtyngdsmätning på äldreboende
Har man satt att hemtjänsten skall göra 30 minuter vid en brukare så borde brukaren få välja lite vad som skall göras vid olika tillfällen

Socialpolitik, för barn och unga

POLITIK FÖR SKOLA OCH UTVECKLING

Rapport antagen av Liberalerna Gotland
den XX XXX 2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSLAG FRÅN LIBERALERNA GOTLAND.....	3
Prioriterade förslag.....	3
Övriga förslag.....	5
DISKUSSION.....	13
Skolan på Gotland.....	13
SYNPUNKTER, KOMMENTARER OCH FÖRKLARINGAR.....	16
Infångade synpunkter.....	16

FÖRORD

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna.

Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substantiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

Huvudförfattare för diskussionen i denna rapport "Rapport Socialpolitik - Barn och unga" har varit Aina Mattson.

Förslag från Liberalerna Gotland

Prioriterade förslag

Liberalerna sätter skolan främst.

BoU 1 Vi vill ha en skola med höga ambitioner, redan från lågstadiet

BoU 2 Skolans metoder för att lära elever att läsa ska baseras på främsta tillgängliga vetenskap

BoU 3 Ingen elev ska lämna lågstadiet utan att kunna läsa eller skriva

BoU 4 Gör alla nationella prov obligatoriska.

BoU 5 Styr utbudet av gymnasieprogram mot arbetsmarknadens efterfrågan.

Särskilt stöd vid särskilda behov.

BoU 6 Ge rektor mandat att anordna obligatorisk lovskola för barn som behöver redan från år 4.

BoU 7 Inför ett stödår för elever som inte klarar grundskolan.

BoU 8 En diagnos ska inte vara krav för stöd

Stärkt ledarskap.

BoU 9 Hot, hat, våld och kränkningar i skolan ska inte tolereras, utan tas på allvar och rapporteras.

BoU 10 Elever som stör i skolan ska kunna flyttas. Skolan får inte bli en laglös del av samhället.

Lärare ett framtidssyrke

BoU 11 Lärare måste få fokusera på kunskapsuppdraget.

BoU 12 Avlasta lärare från sociala arbetsuppgifter.

BoU 13 Skärpta krav på att alla elever och lärare har rätt till tryckta läromedel av god kvalitet, inte bara digitala.

BoU 14 Skolan ska ha legitimerade lärare.

Friskolor för valfrihet och integration

BoU 15 Liberalerna slår vakt om det fria skolvalet och möjlighet att driva friskolor.

BoU 16 En gemensam och inkluderande skolplattform inrättas som samlar alla skolor och ger familjer statistik, information och jämförelseverktyg.

BoU 17 Förstärk ägarprovet så att även skolchefer och rektorer ska kunna granskas och kontrolleras.

Gotlands skolororganisation

BoU 18 Samtliga skolor inklusive förskolor ska ha ändamålsenliga lokaler för elevhälsovård.

BoU 19 Samtliga skolor inklusive förskolor ska ha en organisation som förmår att säkra lärarnas möjlighet till pedagogisk fortbildning.

BoU 20 Samtliga grundskolor ska ha minst en ordinarie eller biträdande heltids rektorstjänst.

BoU 21 Årskurserna fyra till nio ska inom skolområdena samlokaliseras.

BoU 22 Skolor som bedriver undervisning i årskurserna fyra till nio, ska i dessa årskurser ha en storlek som över tid motsvarar minst två paralleller.

BoU 23 Skolor som bedriver undervisning i årskurserna fyra till nio, men som långsiktigt inte uppnår volymkraven, ska avveckla samtliga dessa årskurser.

BoU 24 Skolor som bedriver undervisning i förskoleklass och till och med årskurs tre bör i dessa årskurser ha en storlek som över tid motsvarar minst två paralleller.

BoU 25 Grundskolor med elever endast till och med årskurs tre bör samlokaliseras med förskola.

BoU 26 För skolor som bedriver undervisning i förskoleklass och till och med årskurs tre, men som långsiktigt inte uppnår volymkraven, ska ett vägvalsbeslut tas med val mellan Bygdeskola eller avveckling.

BoU 27 Grundskolor med elever endast till och med årskurs tre och som långsiktigt inte uppnår volymkraven, men som av särskilda skäl ändå inte avvecklas, bör benämnas Bygdeskolor, och

BoU 27.1 ska samlokaliseras med förskola, och

BoU 27.2 ska ha en med förskolan gemensam heltids rektorstjänst, samt

BoU 27.3 ska ha en med förskolan gemensam heltids specialpedagogtjänst.

BoU 28 Förskolor bör ha en storlek som över tid motsvarar minst två normalstora avdelningar.

BoU 29 Minst två skolområden ska vara kommunala självförvaltningsorgan, även kallat intraprenader/kommunala friskolor.

Övriga förslag

Förslagen i denna del är huvudsakligen baserade på beslut vid Liberalernas Landsmöte 2021.

Arbetsro i skolan

BoU 30 Hot i skolan ska alltid tas på allvar, inte sopas under mattan. Liberalerna vill därför att alla skolor ska upprätta en anmälningsfunktion, där lärare direkt kan rapportera och anmäla elever eller lärare som exempelvis hotat dem.

BoU 31 Skolan får inte bli inte en laglös del av samhället. Alla huvudmän ska ta fram rutiner för hur processen kring och vem som bär ansvaret för att anmäla en elev till polisen eller för att kontakta socialtjänsten.

BoU 32 Lärare är akademiker som måste få kunna fokusera på kunskapsuppdraget. Onödiga detaljregleringar som upptar lärarnas dyrbara tid måste ifrågasättas. Samtliga styrdokument ska granskas med hjälp av lärare i syfte att identifiera krav och regler som orsakar ökad arbetsbelastning utan att samtidigt bidra till elevernas inlärning.

BoU 33 Avlasta lärarna från sociala arbetsuppgifter. Tidskrävande arbetsuppgifter som mentorskap, rastvakt och föräldrakontakt kan med fördel lyftas från lärarnas axlar och hanteras av annan personal, exempelvis i form av heltidsmentor.

BoU 34 Särskilda kunskaper ska kvalificera lärare för karriärtjänster. Djupa ämneskunskaper eller relevanta akademiska meriter ska särskilt beaktas vid tillsättning av förstelärartjänster.

BoU 35 Försvara lärares rätt att ta upp känsliga ämnen. Det krävs kraftfulla reaktioner från samhället, inklusive rättsvårdande myndigheter, när lärare som tar upp känsliga ämnen hotas. I de fall det uppdragas att lärare känner sig otrygga eller rent av undviker vissa ämnen i undervisningen, ska skolan erbjudas särskilt och konkret stöd.

Likvärdig och utvecklande skola

BoU 36 Ingen elev ska lämna lågstadiet utan att kunna läsa och skriva. Elever som inte klarar en grundläggande nivå på det obligatoriska bedömningsstödet genomför i årskurs 1, ska följas upp för att sedan genomgå en ny obligatorisk bedömning i årskurs 3. Om även den påvisar undermåliga resultat, ska huvudregeln vara att eleven får lågstadiet förlängt med ett år. Undantag från den föreslagna huvudregeln ska kunna ske vid synnerliga skäl, som då ska motiveras av rektor.

BoU 37 Ökat fokus på programmering. Den svenska skolan behöver bli bättre på att erbjuda undervisning i programmering. Det är en viktig del i ett digitaliserat samhälle. Programmering har en stark koppling till matematik- och teknikämnena i skolan, vilka ska utvecklas.

BoU 38 Styr upp utbudet av gymnasieprogram. Yrkesutbildningarna ska baseras på arbetsmarknadens reella behov och de högskoleförberedande ska lägga grunden för bildning, ämneskunskap eller estetisk utveckling.

- BoU 39 Följ upp användningen av distansundervisning. Det finns behov av inslag av fjärr- och distansundervisning i skolan, men eftersom det tenderar att missgynna svaga elever är det viktigt att distansundervisningen noga följs upp.
- BoU 40 Låt elever under 20 år i vissa fall få påbörja en vuxenutbildning. Öka möjligheten att i särskilda fall ge elever som avslutat sin gymnasieutbildning utan godkända resultat möjligheten att direkt återuppta gymnasiala studier på komvux.
- BoU 41 En utbildning är en stor investering – låt arbetsmarknadens behov styra utbudet av vuxenutbildning. Genom att samla kommunerna och arbetsmarknadens representanter för utbyte av kunskap och information, ska en regional instans kunna bidra till ökad kvaliteten och säkrad efterfrågan för vuxenutbildningarna. Detta genom att arbetsmarknadens behov i högre utsträckning kan påverka vuxenutbildningarnas utbud.
- BoU 42 Alla elever ska bli utmanade i skolan. Liberalerna göra det möjligt för fler ordinära skolor att vid tillfälle då både det råder förutsättningar och återfinns ett reellt behov, införa inslag med avancerade grupper för undervisning i skolämnen. I ett första steg ska avancerade spår implementeras på högstadieskolor där det finns förutsättningar och efterfrågan.
- BoU 43 Mindre undervisningsgrupper – även för elever som har höga skolresultat. Även särskilt duktiga elever ska kunna delta i undervisning utanför sin vanliga klass, då de kan ha stor fördel av inslag av mindre gruppundervisning med högre nivå.
- BoU 44 Elever ska uppmuntras – aldrig bromsas. För att ingen ambitiös elev i skolan ska bromsas ska det finnas öppna, digitala fördjupningskurser anpassade efter skolans läroplan.
- BoU 45 Lovskolan måste börja redan i tid. Det obligatoriska kravet på huvudmän om att arrangera lovskola för elever i årskurs 8 och 9 ska utvidgas till att börja redan i årskurs 4.
- BoU 46 Alla elever ska ha rätt till läroböcker av hög kvalitet i den svenska skolan. Tillgången till läroböcker måste garanteras i skolan. Läromedel av hög kvalitet som är framtagna i enlighet med läroplanernas innehåll och kunskapskrav gynnar både undervisningens kvalitet och minskar lärarnas arbetsbörda. Liberalerna vill införa ett skarpt krav på att elever i grund- och gymnasieskolan har rätt till tryckta läroböcker av hög kvalitet.
- BoU 47 Skolor ska ha legitimerade lärare – inga undantag. Att skolor rekryterar utbildade lärare från andra länder är positivt för professionens utveckling, men det ska alltid krävas svensk lärarlegitimation för att kunna få tillsvidareanställning som lärare. I de fall lärare har en utländsk examen kan en svensk lärarlegitimation utfärdas redan i dag, förutsatt att den sökande uppfyller de fastställda kraven på språkkunskap, kompetens och färdighet.

BoU 48 Åtgärder mot glädjebetyg. Betyg används som urval och vikten av att de faktiskt speglar elevernas faktiska kunskapsnivå är av största betydelse. Liberalerna vill därför införa en modell där lärare fortsatt ansvarar för att betygsätta eleverna individuellt, men att genomsnittet vad gäller betyg inte får avvika i för hög utsträckning från skolans genomsnittliga resultat på externt rättade nationella prov.

BoU 49 En gemensam och inkluderande skolvalsplattform. Liberalerna vill inrätta ett samordnat skolval som samlar alla skolor, oavsett huvudmän, och ger familjer statistik, information och jämförelseverktyg som underlättar för dem att rangordna vilka skolor de önskar. Plattformen ska även överta ansvaret för de kösystem som vissa fristående aktörer använder som urvalsmetod.

BoU 50 Förtroendefull samverkan. Även friskolor bör åta sig ett ansvar för elever som kommer nya till kommunen eller behöver omplaceras. När en skola misslyckats med sin uppgift så till den grad att den stängs av Skolinspektionen bör en annan huvudman erbjudas att ta över den – det kan vara det offentliga som tar över en friskola eller tvärtom.

BoU 51 Fristående bedömning av skolpengen för elever med särskilda behov. Elever med funktionsnedsättningar möter idag stora svårigheter i skolväsendet. En stor del av dem går i friskolor, men kommunerna har visat sig alltmer ovilliga att stå för de verkliga kostnaderna. I ett nytt system bör ett fristående organ, exempelvis Specialpedagogiska skolmyndigheten, bedöma dessa elevers behov av förhöjd skolpeng.

BoU 52 Uppdrag till alla huvudmän att motverka segregation. Liberalerna har hittills, tillsammans med en majoritet i riksdagen, avvisat förslag som exempelvis bussning av elever i syfte att motverka elevsegregation. Liberalerna vill istället uppdraga huvudmännen att motverka segregation genom exempelvis uppsökande verksamhet, förbättrade möjligheter till skolskjuts och så vidare. Det ska även vara möjligt att neka etablering av nya skolor i de fall de skulle medföra ökat utanförskap, minskad jämställdhet eller motverka integrationen. Det vore inte minst av vikt för att vända utvecklingen i socialt utsatta områden.

BoU 53 Nationellt kunskapslyft. Det behövs ett statligt finansierat kompetenslyft för som säkerställer att all personal som möter barn under 18 år – även de som arbetar med yngre barn – får utbildning i frågor som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck.

BoU 54 Skolplikten måste upprätthållas när barn försvinner utomlands. Skolpersonal måste ges glasklara riktlinjer för att alltid hävda skolplikten och utfärda viten till vårdnadshavare som inte säkerställer barnens skolnärvaro.

Fortbildning

BoU 55 Stärk folkbildningen – reformera bidragssystemet. Det behövs ett omtag i bidragsgivningen till studieförbundens verksamhet. Varken kommunala, regionala eller statliga bidrag till den fria folkbildningen i studieförbund och högskolor får försvinna i bidragsfusk eller slussas till antidemokratiska krafter.

BoU 56 Inte en skattekrona till extremism med studieverksamhet som täckmantel. Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism bör vara med och stödja så att den bidragsgivning till folkbildning som sker via kommuner och regioner samt Folkbildningsrådet aldrig stödjer extremism.

Drivande i nationella frågor

BoU 57 Genom de samverkansorgan för skolfrågor där Region Gotland ingår, vill vi att följande ska drivas:

BoU 57.1 reformera lågstadielärottpildningen.

BoU 57.2 införande av nationella system för kunskapsmätning i skolan

BoU 57.3 höj kraven för behörighet till nationella program.

BoU 57.4 införande av en modern studentexamen

BoU 57.5 införande av en nationell skolpeng för att underlätta arbetet mot en mer likvärdig skola.

Förebyggande hälsoarbete

BoU 58 Psykiatrin behöver finnas närmare barn- och unga. Socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatrin bör i högre utsträckning flytta ut sina resurser till skolorna där barnen befinner sig i syfte att kunna erbjuda snabbare och tillgängligare vård.

BoU 59 Det är viktigt att socialtjänsten, eller den myndighet som möter barnet, har kunskaper om barns olika verkligheter och utsattheter. Barn som direkt eller indirekt utsätts för våld, könsstypning, riskerat att tvingas in i barnnåktenskap eller utsatts för sexuella övergrepp bär alla olika typer av trauman. För att möta dem krävs stor detaljkunskap och utbildning hos den som möter barn.

BoU 60 Stärk barn och ungas möjligheter till att söka vård på egen hand. En förälder ska inte kunna fördröja vårdens insatser.

BoU 61 Stärk kunskapen om suicid för att motverka detsamma.

BoU 62 Se över behovet av anhörigstöd till barn. Barn ska aldrig behöva vårda sina närstående. För att barn aldrig ska behöva bära ett sådant ansvar måste socialtjänstens roll tydliggöras. Idag kan anhörigstöd endast erbjudas till vuxna anhrigvårdare.

BoU 63 Rätt till stöd i tid. Tidiga uppsökande insatser är det mest effektiva sättet vi nu känner till för att förebygga problem för barnet senare i livet. Viktigt att elevhälsan ställer frågor på rutin som rör alla former av våldsutsatthet inklusive sexhandel, hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer såsom till exempel barnnåktenskap och könsstypning.

BoU 64 Stöd där barnen finns. Socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin behöver finnas i skolan.

BoU 65 Rätt till enskilda samtal utan sina föräldrar. Barn som misstänks leva i utsatthet har rätt till enskilda samtal utan närvarande vårdnadshavare.

- BoU 66 Barn behöver själva kunna ansöka om att omhändertas. Barn behöver kunna göra en formell ansökan så att det blir ett formellt beslut så att det kan överklagas till domstol.
- BoU 67 Genomför en screening av alla barn. Ge elevhälsan i uppdrag att genomföra screeningen utan vårdnadshavare närvarande. En årlig screening ger dessutom möjlighet att se på utvecklingen över tid.
- BoU 68 Tidiga insatser i skola och förskola. Genom tidiga insatser redan i förskola och skola kan destruktiva könsnormer motverkas. Forskning visar att många sexköpare legitimerar sina handlingar genom att framhålla en maskulinitet som ger rätt till kvinnans kropp, och framställa kvinnan som ett bruksföremål på en marknad.
- BoU 69 Tillgänglig snabb traumabehandling för utsatta. Det ska alltid erbjudas traumabehandling för de barn som utsatts.
- BoU 70 Det behövs mer insatser för att stärka barns och ungdomars hälsa. Bland annat behövs mer insatser mot övervikten hos barn. Ungdomsmottagningarnas verksamhet ska utvecklas.
- BoU 71 Öka möjligheten för både barn och vuxna att få slutenvård hemma istället för på sjukhus. Öka andelen mobil vård och ge vården stöd för en sådan omorganisation.
- BoU 72 Gör överflytten från barn- till vuxenvård mer flexibel. Låt patienter i psykiatri själva välja att skriva in sig när de behöver en vårdplats.
- BoU 73 LVU för att skydda barn utsatta för kriminella miljöer. Omhändertagande enligt LVU måste komma i fråga i påtagligt högre omfattning för att skydda utsatta barn som lever i kriminella miljöer. Lagstiftningen ger utrymme för att den unge får bo i hemmet med vårdplan enligt LVU.
- BoU 74 Skydda barn som riskerar utsättas för våld i hemmet. Barnets rätt till ett liv i trygghet ska stå före en dömd förälders rätt till sitt barn, i de fall det handlar om våldsbrott. Orosanmälan ska alltid göras när vårdnadshavare anhölls för våldsbrott.
- BoU 75 Alla barn ska erbjudas hälsosamtal i skolan minst tre gånger under en elevs skoltid. Hälsosamtalen ska vara ett enskilt samtal som leds av skolsköterska (med utbildning i motiverande samtal) eller kurator. Frågor ska ställas om utsatthet som våld och trakasserier förutom livsstil och hälsa.
- BoU 76 Utveckla våldspreventivt arbete för skolan. Det bör genomföras en nationell satsning för att skolpersonal ska kompetensutvecklas i att arbeta med pojkars och unga mäns kroppsintegritet, impuls kontroll samt värderingar gällande jämställdhet, hbtq-personer och religiösa minoriteter.
- BoU 77 Stöd för att barn i socioekonomisk utsatthet i utsatta områden ska kunna delta i idrottsföreningar och andra fritidsaktiviteter.
- BoU 78 Skolan ska motverka hederskultur. Skolan säkerställa att alla elever vet att ingen får utsättas för förtryck eller våld av heders- eller religiösa skäl och informera alla elever om deras rättigheter.

BoU 79 Inför rutiner för vårdgivare och skolor för att upptäcka våldsutsatthet och hedersrelaterade problem. Inför rutiner vid hälsokontroller att alltid ställa frågor för att upptäcka alla former av våldsutsatthet och tydligt synliggöra t.ex. barn- och tvångsäktenskap, könsstympning och sexualbrott.

BoU 80 Säkerställ jämställd tillgång till fritid och idrott. Offentligt stöd till aktiviteter ska rikta sig till flickor och pojkar i lika hög grad. Idrotts- och fritidsverksamheter som får offentliga bidrag ska visa att de arbetar inkluderande och att alla barn och unga får likvärdig tillgång till verksamheten, oavsett kön.

Samverkan mellan sjukvård, socialtjänst, anhöriga, m.fl.

BoU 81 Alla barn har rätt att kunna klara skolan. Skolfam är en metod för familjehemsplacerade grundskolebarn som visar enastående resultat - den ska alla familjehemsplacerade barn ha rätt till och den bör utökas till att omfatta barn på institution. Socialtjänsten ska kunna följa placerade barns skolresultat för att avgöra kvaliteten i samhällets stöd.

BoU 82 Inför hälsokort för placerade barn. Placerade barn har mycket sämre hälsa än andra barn. För att säkerställa att placerade barn faktiskt får den vård de har rätt till ska checklistor för kontroller upprättas och alla placerade barn ska ha ett hälsokort som följer med dem när de flyttar. Att årligen säkerställa att barnet fått den sjukvård den har rätt till är socialtjänstens ansvar.

BoU 83 Små barn ska inte hamna på hem. De ska aldrig vara möjligt att placera de allra yngsta barnen på SIS- eller HVB-hem. Därför måste lagen ses över. Det ska dock vara möjligt att placera små barn på jourhem i väntan på familjehemsplacering.

BoU 84 Oanmälda kontrollbesök och prata med barnen i enrum. Såväl den placerade socialtjänsten som Inspektionen för vård och omsorg måste jobba mycket mer medvetet med att skapa förutsättningar för att upptäcka missförhållanden. Det är oacceptabelt att man inte alltid pratar med barnen i enrum.

BoU 85 Visselblåsarfunktion för placerade barn. Utöver nuvarande uppföljningssystem behövs en oberoende nationell visselblåsarfunktion för placerade barn där de har möjlighet att vara anonyma och även ges tillgång till rättshjälp om de blir utsatta för övergrepp under sin placering.

BoU 86 Stödkontakt för barn med en förälder i fängelse. I de fall där det är barnets bästa att ha kontakt med en intagen förälder ska socialtjänsten en stödkontakt. Stödkontakten ska bistå med praktisk hjälp för att barnet ska kunna besöka sin förälder men även fungera som kurativt stöd vid behov. Samtalsgrupper för unga kan också ge gott stöd. I de fall barnets bästa inte är att träffa en intagen förälder ska stödkontakten även stötta barnet i att slippa kontakt.

BoU 87 Samlokalisera socialsekreterare och polis. En nära samverkan mellan socialtjänst och polis, där socialsekreterare åker ihop med polisen, behövs för att nå ut till de barn som utsätts. Socialsekreterare ska därför samlokaliseras med polisen och gemensamt åka ut vid ingripanden.

BoU 88 Kraften i civilsamhället ska tas tillvara. För att vända skolan åt rätt håll krävs en kraftsamling från hela samhället. Det finns många aktörer inom civilsamhället som vill hjälpa elever och stötta lärare. Dessa ska få stöd – men då endast om de kan uppvisa att de arbetar i enlighet med både läroplanens värdegrund om inkludering samt uppfyller demokrativillkoren.

BoU 89 Förnya brottsförebyggande arbetet. Samtliga myndigheter som arbetar med barn och unga ska få i uppdrag att inkludera brottsförebyggande arbete.

BoU 90 Socialtjänsten bör få tydligt uppdrag stötta skolgången och förebygga skolfrånvaro. Samverkan mellan skola och socialtjänst måste förbättras och sekretessen däremellan underlättas för samordnat arbete kring barnet och familjen.

BoU 91 Barn under 18 år ska aldrig behöva tolka åt sina familjemedlemmar.

BoU 92 Öka förtroendet för rättsväsendet. Polisen måste även arbeta med relationsbyggande, inte minst genom regelbundna besök på skolor.

BoU 93 Anmälningsskyldighet vid fusk för bidragsgivande myndigheter. Det bör införas en anmälningsskyldighet till Polisen för samtliga bidragsgivande myndigheter när man misstänker att bidragsfusk har begåtts.

Demokratistärkande arbete

BoU 94 Ungdomsförbund ska få besöka skolor. Bredda skolans demokratiuppdrag för att säkerställa att alla elever under sin skolgång ska ha möjlighet att komma i kontakt med politiska ungdomsförbund. Gymnasierektorer ska ha ett särskilt uppdrag att skapa kontaktytor mellan ungdomsförbund och ungdomar i skolan. Det kan ske genom regelrätta debatter, bokbord eller klasspresentationer. Skollagens regler om opartiskhet ska följas.

BoU 95 Skärp tillsynen av demokrativillkoret för föreningsbidrag. Tillsynen måste bli kraftfullare, inte minst genom oannonserade besök och inspektioner vid evenemang som genomförs av föreningar och organisationer som får statliga bidrag.

BoU 96 Inför demokrativillkor även för kommunal och regional bidragsgivning. Ett relativt stort antal organisationer med kopplingar till extremistmiljöer mottar offentliga medel genom såväl statliga som kommunala bidrag. Ett demokrativillkor även bör införas för regionala och kommunala bidrag.

BoU 97 Informera skolungdomar om den våldsbejakande islamismens brott mot mänskligheten.

BoU 98 Bekämpa antisemitismen. Det behövs ökad medvetenhet om hur antisemitismen i Sverige tar sig uttryck i dag. Det får aldrig förekomma att skolor undviker att diskutera antisemitism därför att ämnet skulle anses känsligt. Det bör genomföras en nationell kartläggning av förekomsten av antisemitism i skolorna. Målet bör vara att alla barn och ungdomar någon gång under skolgången ska ges möjligheten att göra en studieresa till ett förintelsläger.

BoU 99 Bekämpa rasism och diskriminering. Skolans arbete med en demokratisk värdegrund och kunskap mot antisemitism, afrofofi, islamofobi, homofobi och andra former av intolerans måste förstärkas.

BoU 100 Skärp kontrollen av organisationsbidrag. Ett aktivt föreningsliv är en av stöttepelarna i samhället och måste uppmuntras. Nattvandringar, föreningsliv och idrott bygger på människors ofta ideella engagemang. Utformningen och kontrollen av organisationsbidrag bör skärpas så att bidrag aldrig går till verksamhet som främjar segregation eller motverkar demokratiska värderingar. Det ska vara förbjudet för organisationer att förmedla bidrag till medlemsorganisationer som inte uppfyller demokratiska villkor.

Diskussion

Skolan på Gotland.

SYFTET MED UTBILDNINGEN.

Skollagen 4 §

BoU 1 ”Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.”

LIKA TILLGÅNG TILL UTBILDNING.

Skollagen 8 §

BoU 2 ”Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inget annat följer av denna lag”

LIKVÄRDIG UTBILDNING.

Skollagen 9 §

BoU 3 ”Utbildningen inom skolväsendet skall vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.”

I Sverige ska barn från 6 års ålder gå i skolan. Skolplikten gäller till år 9. Förskoleklass har samma läroplan som grundskolan och är oftast integrerad med grundskola och fritidshem. På senare tid har det skett en viss övergång från kommunal till fristående verksamhet. Den gotländska grundskolan är överetablerad, istället för 24 skolor som befolkning underlaget kräver så har vi 37. Skolutredningen om framtidens förskola och grundskola som presenterades 2020/410 föreslog nedläggning av ett antal skolor för att därmed närma sig referenskostnaden. Regionfullmäktige valde att inte anta förslaget, för att i stället prioritera landsbygdsutveckling. Därför är kostnaden för skolan på Gotland högre än jämförbara kommuner.

Det fria skolvalet innebär att föräldrar kan välja annan skola än den man geografiskt tillhör i mån av plats. Detta sker i samband med val till förskola och till åk 7. Många föräldrar tenderar att välja skola som erbjuder kontinuitet från förskoleklass till år 6. På senare tid har många, 150 elever, valt den fristående skolan Innovita (fd. Atheneskolan) år F-9. Det är elever från såväl land som stad.

För tillfället brottas skolan med stora problem med kompetensförsörjning, Särskilt svårt är det att få legitimerad personal till landsbygden det gäller såväl förskola som grundskola. På senaste nämnden varnade förskolechefen att man kan bli tvungna att stänga på vissa ställen. Särskilt svårt är det att rekrytera lärare till grundskolans år 7 –9 samt speciallärare. På gymnasieskolan är det lärare på yrkespraktiska utbildningar som saknas.

Löneläget på Gotland ligger lägre än i Stockholmstrakten men inte lägst i landet. Svårigheten att skaffa boende på Gotland kan försvåra rekryteringen.

Elevhälsan har en del brister idag. Idag saknas på vissa ställen ändamålsenliga lokaler vilket har påpekats av skolverket efter inspektion. (Problemen uppmärksammades i samband med skolutredningen, som dock lades ner.) För tillfället fattas skolsköterskor,

Ett annat stort problem är att antalet problematisk skolfrånvaro ökar, d v s elever som av någon anledning inte kommer till skolan överhuvudtaget. Anledningen till problematisk skolfrånvaro kan vara många. För tillfället är det 30 elever från åk 1 till 9 som inte går i skolan. Många insatser görs inom förvaltningarna. På skolorna ska finnas EHT, Elev-HälsoTeam, där skolledning och elevhälsan samarbetar kring elever. Dessutom finns en ny yrkesgrupp i skolan - socialpedagoger som arbetar mycket med enskilda elever och deras familjer

Under året har Klinteskolan och Högbyskolan deltagit i " Fullföljd utbildning" så även gymnasieskolans program individuellt alternativ (IMA). Man har arbetat mot att kraftigt minska skolfrånvaron som inte bara är ett högstadieproblem utan kan börja redan i åk 4. Ibland är det inte eleven, utan hemmiljön, som är problemet.

Gotland har ett antal resursskolor - särskilda undervisningsgrupper för elever med särskilda behov. Tal och språk F-3 på Norrbackaskolan, Tal och Språk 4-9 på Solbergaskolan, Hamnen i Klintehamn och Lövsta i Roma. Dessa erbjuds till elever från hela ön.

Allt fler elever har psykosociala funktionsvariationer som ADHA och Aspergers, vilket kräver stora anpassningar från skolans sida. Där har specialpedagogerna en betydelsefull roll att spela för att stödja lärarna. Den så kallade inkluderingen (att alla bör gå i samma klass oavsett behov) har gjort läraryrket svårare idag än tidigare.

Man har på senare tid börjat uppmärksamma de särbegåvade barnen och insett att även dessa behöver extra stimulans för att utvecklas till sin bästa potential.

Många ungdomar lider av psykisk ohälsa vilket förstås hanteras av elevhälsan och BUP. Dessutom finns Första hjälpen som nås i skolplattformen Schoolsoft, information finns på svenska, engelska och arabiska. Just nu pågår ett projekt om Psykisk hälsa, YAM, Youth Aware of Mentalhealth, för alla elever i åk 8 i den kommunala skolan.

Pandemin ledde till att en del skolor, Solberga 7-9, Södervärn 7-9 och Högbyskolan periodvis hade digital undervisning en (1) dag i veckan. Detta kan ha lett till ett kunskapstapp som kan få konsekvenser framöver. En del elever hade svårt med studiedisciplin medan andra presterade bättre än vanligt. Vi kommer troligen att få ett ökat tryck på studieplatser på Folkhögskolor och Komvux.

Idrottsämnet är viktigt för barns friskvård. För tillfället har vi brist på Idrottssalar på flera ställen på ön. Det planerade bygget av nytt badhus är ett välkommet tillskott för att få flera ungdomar att röra sig mer. Idrottsföreningar har ett viktigt uppdrag i att få elever att röra sig.

Bristen på likvärdighet är det största problemet för den svenska skolan idag.

- Alla elever har rätt till legitimerade lärare, andelen behörig personal är för låg
- Alla skolor måste ge tillgång till Elevhälsa i ändamålsenliga lokaler
- Alla skolor bör ha bibliotek, där elever kan låna böcker att läsa hemma. Biblioteken bör vara bemannade åtminstone del av dag
- Alla elever bör ha rätt till stöd för att utvecklas till sin bästa potential
- Alla elever bör ha rätt till tryckta läromedel
- Alla elever bör ha rätt till näringsriktig och god skolmat
- Inför en nationell skolpeng för att underlätta arbetet mot en mer likvärdig skola

Synpunkter, kommentarer och förklaringar

Infångade synpunkter

Väldigt många utredningar utgår från hur stor del av Gotlands service som nås med bil på x antal minuter. Barn kör vad jag vet inte bil(innan de har EPA) så barns skolvägar behöver utredas för att se över cykelsäkerhet/gångbanor.
Resurser i skolklasser är något som är väldigt svårt att få igenom, och klasserna (och lärare) blir lidande. I många klasser idag, finns barn med olika funktionsvariationer, men hjälp och stöd uteblir både för lärare och elever, då det saknas resurser.
Geografisk fördelning: Föreningsengagemang för barn?
Ekonomirådgivning för individer vid 'stora förändringar' t.ex. skola-yrkesliv, yrkesliv-pensionstillvaro
Det finns en ökad acceptans bland ungdomar för cannabis
Hantering av elever med problematisk frånvaro
Schoolsoft: inte ett fungerande system. Oflexibelt. Teams används vanligen.
Hur fungerar school soft utbildning brukar göras live.
Mobilfri skola : låg och mellanstadiet får inte ha mobil i klassrummet på Sudret. Läraren ansvarar för mobilen.
Ipad - hjälp till de som behöver anpassning (språk osv., intalningssystem) kan vara ett störningsmoment.
Frukost i skolan. Beroende på när de börjar skolan. Fritids har frukost. Högby har har ett elevcafé.
Hur skapar vi större likvärdighet i skolan: lärare vill utmana på den nivån eleverna är. Ständigt behov för att kompetens utveckla lärare för att kunna uppnå möjlighet att ge alla olika elever den utmaning och hjälp de behöver.

Högby undervisningsgrupp (låg mellanstadium) studion - mindre sammanhang mer lärarstöd.
Undervisningsmaterial: mycket digitalt. Svårt att läsa kan då det uppläst. Det finns klassuppsättning av läroböcker på skolan.
Simundervisning: Havdhem har inte råd för de måste hyra buss, samma med Öja osv.
(samarbete) gratis bad för elever?
Landsbygdsutveckling, skolutveckling. Har gjorts mycket satsningar för olika riktade insatser. Missas lite förankring i kollegiet.
Sudrets skolområde har gemensamt lärarkollegium, så många lärare är inkluderade och delas sedan in i blandade grupper. Förskolorna är inkluderade i det.
Lagkrav på elevhälsoteam - specialpedagog
[Hälsoteam] Ansvarar över hälsofrämjande och förebyggande med skolans elevhälsa. 3 st täcker Sudrets skolor.
Lärarna på landsbygden trivs att jobba i skolan. Stannar på samma skola.
Hur gör vi de kommunala skolorna mer konkurrenskraftiga ?
[friskolor] på Sudret är det inga problem. För ens eventuellt på högstadiet.
Hög andel väljer att vara kvar genom högstadiet på Sudret.
Hur lockar vi personal till våra förskolor och grundskolor?
Satsningar med utbildning på arbetstid. Glesbygdstillägg liknande vårdcentralen
Hemmasittare: jobbigt att komma tillbaka när man varit hemma. Personliga kontakten är viktig. Varför är eleven hemma vad behöver eleven. Viktigt med ett hälsoteam som kan plocka upp och stödja.
Samundervisningsgrupper - för särskoleelever som går i Visby. Nu finns möjlighet att även vara i Havdhem

<p>Gotlands resursskola - för elever som har utåtagerande problematik eller språkstörning. - finns inga platser. Därför går de idag i vanligt klass.</p>
<p>Finns ett större behov för resursskola inom tal och språk.</p>
<p>För barn med flerfunktionsnedsättning finns idag inga anpassade förskolor på Gotland förutom heden som endast har fem platser. Hur många står i kö??</p>
<p>För barn i behov. Hemfritids - krångligt för eleverna eftersom att det inte finns resurser på det fritidsen. Sprids ut - bättre med en personal då på "Havdhem" istället för att flera platser måste anställa specialpedagog.</p>
<p>Frågan om ett levande samhälle & landsbygd är ju så komplext & svår. Dels för att våra älskade barn har det så tryggt & ombonat i deras hemklasser med lärare, föräldrar & där alla elever känner alla problemen börjar när ens barn ska till stora klasser i städerna & där också är udda... Märkeskläder, frisyrier & smink, skolväskor & skor & framförallt intressen. När du kommer in till stadsskolorna så görs alla läxor på datorer & barnen där ifrån har ofta bankkort i direkt anslutning till föräldrarnas så de kan köpa vad de vill när de vill. Lands byggds barnen 12 år gamla, blir lätt utskrattade & utanför, helt utan att ha gjort någonting alls annat än att de inte vuxit ihop som små, med de i storstaden... Ja, a så den trygghet dom får som små landsbygds barnen raseras ofta då de som äldre utsätts för tyst mobbing & utanförskap!</p>
<p>[Personen] säger att barnen som vaggas in i en falsk trygghet som små, mår kanske bättre av att börja i storstads skolorna redan som små? Enbart för att alla elever då växer upp ihop & är mer mottagliga, lyhörda & intresserade av människors olikheter som små. Mobbing & bråk är dessutom lättare att hantera då de är yngre genom att t.ex. låta de som mobbar få umgås på fritiden hemma hos den hen mobbar, för att bli vänner...,</p>
<p>Gör om & gör rätt gällande alla diagnostik bokstavs diagnoser. Dessa görs ofta i samband med att familjer mår dåligt. Älskade professor Sverin säger om & om igen, det vi våldsutsatta, sexuellt utsatta, psykiskt våldsutsatta, hela tiden påpekat. Vår sorg & sjukdomsbild är posttraumatisk stress, inte add, adhd eller Asperger. Det är helt fel. Vi ska vistas på trauma center som atv Eva Jönsson trauma center i Täby för både våldsutsatta, de som utsätter & hela familjer. Inte medicineras & tvingas in i miljöer som inte är anpassade för våldsutsatta & till slut kokar över & då kallas psykotiska...</p>
<p>Schoolsoft fungerar ibland väldigt dåligt med buggar men överlag är den bra och det är smidigt för frånvaro och fritidsschema.</p>

Ipad/macbook är inte bra. Varför värnar vi inte mer om det vackra i att kunna skriva? Mina barn har frågat varför de inte har skrivstil och får lära sig att skriva snyggt. Att sedan föräldrarna hålls med betalningsansvar för utrustning som skolan kräver är vedervärdigt. Man tvingas skriva på avtalet för att barnen ska kunna delta i undervisningen.
Npf kunskap inom skolan är generellt dålig. Jag har precis fått byta skola för ett av mina barn som stängdes av från fritids.
Studion = flextid för elever
Varför vill föräldrar från Sudret att 6-åringar ska gå i Visby?
Nej, ingen frukost i skolan.
Kompetensförsörjningen är viktig
Föräldraföreningar saknas
Hur anpassa lokaler efter behov för skolor på landsbygden?
Auskultation är ett bra verktyg för fortbildning
Kollektivtrafiken matchar inte elevernas behov
Sammanhållen samhällsplanering
Ökat utbildningsutbud för gymnasiet genom samarbete med Nynäshamn och Oskarshamn
Förbättrade insatser mot elevers psykiska ohälsa
Minskat antal elever per klass
Sammanhållen förebyggandeplan (handlingsprogram för skydd mot olyckor)

Kulturen är demokratins moder

POLITIK FÖR DEMOKRATI OCH KULTUR

Rapport antagen av Liberalerna Gotland
den XX XXX 2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSLAG FRÅN LIBERALERNA GOTLAND.....	4
Prioriterade förslag.....	4
Demokrati.....	4
Kulturpolitik.....	4
Övriga förslag.....	5
Demokrati.....	5
Kulturpolitik.....	6
DISKUSSION.....	7
Liberala värderingar.....	7
Två vägar av Liberalism	7
Beslutsprocesser.....	7
Förhållandet mellan politiker och förvaltningar.....	9
Kulturpolitiken för Gotland	10
Region Gotlands Kultur- & fritidsorganisation.....	10
SYNPUNKTER, KOMMENTARER OCH FÖRKLARINGAR.....	11
Infångade synpunkter.....	11

FÖRORD

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna. Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substansiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

En av den liberala demokratiska statens viktigaste uppgifter måste vara att värna om det fria ordet.

Men det räcker inte med att bara tillåta och försvara yttrandefrihet. Liberala politiker bör också som sin uppgift se till att medborgarna tränas i, och

uppmuntras, att utnyttja sin yttrandefrihet. Det behövs för att varje dag återerövra demokratin.

Det mest grundläggande är naturligtvis grundläggande utbildning, men därifrån så måste alla också få möjlighet att träna sig i att uttrycka sig. Uttrycksmedlen för att utnyttja sin yttrandefrihet varierar. Men nästan alla uttrycksformer går tillbaka till någon av konstarternas former.

Kulturpolitiken den enda politiska disciplinen som främjar utnyttjandet av yttrandefriheten, alla andra grenar syftar på sin höjd till att förhindra begränsningar. Därför hänger demokratisynen intimt ihop med hur politiker ser på kulturen, och med vilken kulturpolitik de avser att föra.

Huvudförfattare för diskussionen i denna rapport "Kulturen är demokratins moder - Program för demokrati och Kulturpolitik" har varit Ulf Klasson.

Förslag från Liberalerna Gotland

Prioriterade förslag

DEMOKRATI

DoK 1 Kultur- och fritidsberedningens roll måste bli tydligare, alternativt återinrätta en Kultur- och fritidsnämnd.

DoK 2 Regionens bolag bör inte besättas av politiker, utan av ledamöter med kompetens inom bolagets verksamhetsområde

KULTURPOLITIK

DoK 3 Bibliotek ska finnas på minst alla serviceorter

DoK 4 Att vi tar ansvar för vår del av kultursamverkansmodellen

DoK 5 Att kulturskolan får resurser så att inga barn och unga ska vara utestängda på grund av ekonomi eller tillgänglighet

DoK 6 Att göra en förstudie för att utreda förutsättningarna för ett scenkonstens hus

DoK 7 Att stöd ges till bygdegårdsverksamhet och lokal kulturverksamhet

DoK 8 Konstmuseets verksamhet måste återupptas

DoK 9 Utnyttja kulturens instrumentella nytta som verktyg för att motverka psykisk ohälsa hos unga och vuxna.

Övriga förslag

Förslagen i denna del är huvudsakligen baserade på beslut vid Liberalernas Landsmöte 2021.

DEMOKRATI

DoK 10 Politiker ska hålla armlängds avstånd till alla Region Gotlands operativa verksamheter

DoK 11 Lokalpolitiker ska inte vara ett yrke

DoK 11.1 De politiska uppdragens omfattning ska begränsas till totalt max 40% av heltid per person

DoK 11.2 Arvodering: Arvodesdelen ska baseras på medianinkomsten för gotlänningar

DoK 11.3 Arvodering: Ersättningen för förlorad inkomst begränsas till att inte överstiga nivån för regiondirektörens lön.

DoK 12 Region Gotland ska inte i onödan jaga sina medborgare, beslut om överklaganden till högre instanser (hovrätt eller motsvarande) ska alltid fattas av nämnd.

DoK 13 Revisorernas arbete ska hyllas, och politikerna ska agera på deras rapporter

DoK 14 Inför särskilt yttrande för ej tjänstgörande ersättare i alla nämnder och styrelser

DoK 15 Ungdomsförbund ska få besöka skolor. Bredda skolans demokratiuppdrag för att säkerställa att alla elever under sin skolgång ska ha möjlighet att komma i kontakt med politiska ungdomsförbund. Gymnasierectorer ska ha ett särskilt uppdrag att skapa kontaktytor mellan ungdomsförbund och ungdomar i skolan. Det kan ske genom regelrätta debatter, bokbord eller klasspresentationer. Skollagens regler om opartiskhet ska följas. (BoU 94, Dok 15)

DoK 16 Skärp tillsynen av demokrativillkoret för föreningsbidrag. Tillsynen måste bli kraftfullare, inte minst genom oannonserade besök och inspektioner vid evenemang som genomförs av föreningar och organisationer som får statliga bidrag. (BoU 95, Dok 16)

DoK 17 Inför demokrativillkor även för kommunal och regional bidragsgivning. Ett relativt stort antal organisationer med kopplingar till extremistmiljöer mottar offentliga medel genom såväl statliga som kommunala bidrag. Ett demokrativillkor även bör införas för regionala och kommunala bidrag. (BoU 96, DoK 17)

DoK 18 Informera skolungdomar om den våldsbejakande islamismens brott mot mänskligheten. (BoU 97, Dok 17)

DoK 19 Bekämpa antisemitismen. Det behövs ökad medvetenhet om hur antisemitismen i Sverige tar sig uttryck i dag. Det får aldrig förekomma att skolor undviker att diskutera antisemitism därför att ämnet skulle anses känsligt. Det bör genomföras en nationell kartläggning av förekomsten av antisemitism i skolorna. Målet bör vara att alla barn och ungdomar någon gång under skolgången ska ges möjligheten att göra en studieresa till ett förintelsläger. (BoU 98, DoK 19)

DoK 20 Bekämpa rasism och diskriminering. Skolans arbete med en demokratisk värdegrund och kunskap mot antisemitism, afrofobi, islamofobi, homofobi och andra former av intolerans måste förstärkas. (BoU 99, DoK 20)

DoK 21 Skärp kontrollen av organisationsbidrag. Ett aktivt föreningsliv är en av stöttepelarna i samhället och måste uppmuntras. Nattvandringar, föreningsliv och idrott bygger på människors ofta ideella engagemang. Utformningen och kontrollen av organisationsbidrag bör skärpas så att bidrag aldrig går till verksamhet som främjar segregation eller motverkar demokratiska värderingar. Det ska vara förbjudet för organisationer att förmedla bidrag till medlemsorganisationer som inte uppfyller demokratiska villkor. (BoU 100, DoK 21)

KULTURPOLITIK

DoK 22 Kulturen ska vara fri – kulturstöd ska gynna kvalitet

DoK 23 Kulturen ska vara självständig – goda villkor för kulturföretagande

DoK 24 Stärk kulturen i skolan

DoK 25 Genom de samverkansorgan för kulturfrågor där Region Gotland ingår, vill vi att följande ska drivas:

DoK 25.1 Inrätta en kultursamverkansmodell för kulturmiljöer. Ett system liknande kultursamverkansmodellen, där regionerna har ett större inflytande över det statliga kulturstödet, skulle kunna användas för att utveckla ett system för bevarandet av hotade kulturmiljöer i hela landet som bör bevaras.

DoK 25.2 Fler fristadsförfattare

DoK 26 Inte en skattekrona till extremism med studieverksamhet som täckmantel. Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism bör vara med och stödja så att den bidragsgivning till folkbildning som sker via kommuner och regioner samt Folkbildningsrådet aldrig stödjer extremism.

Diskussion

Liberala värderingar

Först en allmän summering av Demokrati och då framförallt baserad på Liberala värderingar.

Ordet Demokrati betyder *folkvälde* och det får väl då tolkas i vår representativa demokrati. Om det är så eller ej får betraktaren fundera på.

TVÅ VÄGAR AV LIBERALISM

Alla Liberaler förespråkar öppenhet, tolerans och demokrati samt värderar rättvisa och frihet högt. Till dessa hör yttrande-, religions- och organisationsfrihet, liksom allmän och lika rösträtt, mänskliga rättigheter och äganderätt. Liberaler värderar också rättsstaten högt, vilket bland annat innebär att de tror på lagstyre. Vi är generellt maktkritiska och är för företagandet.

Socialliberalismen är en inriktning inom liberalismen. Den klassiska liberalismen utgår från att frihet uppnås när det inte finns några förbud eller tvång (en negativ frihetsdefinition). Medan socialliberalismen även rymmer en positiv frihetsdefinition. Där innebär frihet också att kunna uppnå sina egna mål, oavsett materiella begränsningar. Socialliberaler är vanligtvis för ett starkare socialt skyddsnät och vissa offentliga ingripanden i ekonomin (till skillnad från den renodlade liberalismen).

Marknadsliberaler menar att marknaden fungerar bäst om den lämnas helt i fred, medan socialliberaler anser att statlig inblandning kan behövas för att få marknadsekonomin att fungera bättre, eller för att skydda samhällets mest utsatta. Socialliberalismen skiljer sig från socialismen i bland annat synen på kapitalism,

Liberalismen hävdar individens frihet och marknadens suveränitet och varnar för följderna av omfattande samhällsngripanden och ett högt så kallat skattetryck. Tidigare partiledaren Bertil Ohlin ansåg dock att staten i en fri ekonomi har ansvar för de svagaste och sämst ställda och att vissa begränsningar i den fria marknaden därför måste accepteras.

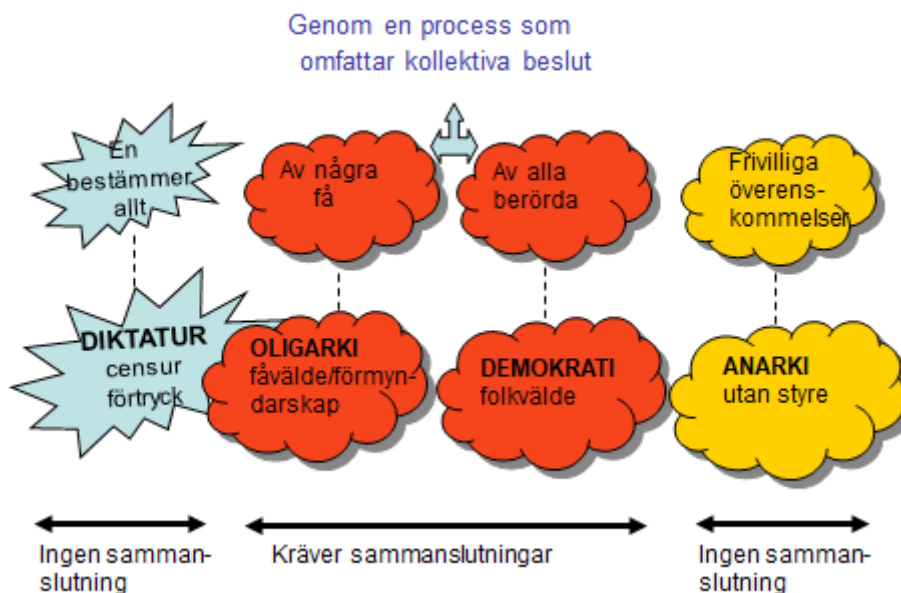
BESLUTSPROCESSER

Bland det viktigaste är hur beslut/påverkan sker av medborgare och/eller medlemmar.

Alltså för att demokrati skall fungera, så krävs att alla inblandade har möjlighet att påverka/delta och kunna göra sin röst hörd. Detta är svårt i vår ”representativa” demokrati, där folket bara vart fjärde år har möjlighet att ta ställning och indirekt påverka

Här nedan visar jag fyra modeller för hur ett beslut kan tas, som vilka kanske är lika vanliga som demokratiskt beslutsfattande?

Hur kan en fråga som berör många lösas ?

Viktigt att veta så tar demokratiska processer mer tid än åtminstone ett par av alternativen.

Men hur skall detta gå till i den representativa demokratin, och är det tillräckligt?

På Gotland kanske vi skulle kunna arbeta fram en ”bättre” demokratisk process?

De flesta av oss är vana att se demokrati och diktatur som de självklara motpolerna. I Sverige har vi ju inte haft diktatur sedan ”Gustavs dagar” på slutet av 1700-talet. Men hur ofta smyger sig oligarkin och anarkin in i det som vi gärna vill kalla demokrati. Hur var det under 1800-talet då enbart fria bönder och borgare (med viss status) hade rösträtt, och kvinnor var helt utan påverkan. Tala om oligarki!

Många stora och små länder har haft oroligheter och krig ända in i våra dagar, så de har haft eller har fortfarande svårt med demokratin eller få till den.

Är Facebook och liknande social medier ett uttryck för anarki? Det blir lätt sanningar om det sprids i stora grupper.

Det största slaget för demokrati i Sverige utkämpades för 100 år sedan och det var ”striden” om allmän och kvinnlig rösträtt, och då var vi inte i krig och hade inte diktatur heller? Oligarki kan vi nog kalla det? I annat fall borde den processen gått snabbare. Vi var sist av våra nordiska grannar!

Fom den allmänna rösträttens beslutande 1921, så kan vi kalla oss för en ”riktig” demokrati, men många ville kalla oss demokrater långt innan.

En intressant form av demokratiska beslut är folkomröstningar i stora frågor för Sverige (högeromläggningen, kärnkraftsomröstningen tex).

Är detta en beslutsform som vi borde kunna använda mer på Gotland, för att få mer demokratiska beslut?

Ett par uttalanden ur boken ”Handbok för demokrater” 2019

”Det har skett en normförskjutning, ett förråande av samhället. Uttryck som då ingen skulle ha tagit i sin mun är numera helt godtagbara. Populismen, som har sina supportrar både till höger och vänster, sprider missnöje. Sanningen har blivit lögn, lögnen sanning. Det som började med Trump i USA, finns nu även i Sverige.” (Hedi Fried, flykting/invandrare från Tyskland 1945)

”Demokrati byggs och utövas av medborgare tillsammans. Den är ingen konsumtionsartikel. Krysset på röstsedeln är något annat än gillaknappen i Facebook.” (Antje Jackelén, Ärkebiskop”

Ligger det något i dessa uttalanden, och kan vi verka för eller emot denna utveckling?

Jag minns ett Regionfullmäktige under förra mandatperioden, då vi var i opposition. Vid en normal fråga, som ledde till omröstning, var vi tre ledamöter kvar (en lämnat) och vi röstade så här: En för, en emot förslaget samt en nedlagd. Jag har sällan hört så många kommentarer ” Det var modigt!” ”Får ni verkligen rösta så” var ett par av fler kommentarer. Gjorde vi rätt eller skulle vi följt förmötets intentioner?

FÖRHÅLLET MELLAN POLITIKER OCH FÖRVALTNINGAR

Det är inte bara politiska partier som är och skall vara våra motståndare Ibland upplever vi även förvaltningar och tom enskilda tjänstemän som motståndare. Framförallt när vi inte får våra synpunkter beaktade. En fråga, när tex upphandlingar blir tokiga, om vi inte varit tydliga tillräckligt när VAD-diskussionerna fördes och beslutades? Det är ju då vi måste vara pålästa och påverka i vilken riktning vi vill att projektet skall ta form.

I dagarna har ju mängder av inslag skrivits och talats om hur illa det är med äldrevården i privat regi. Det är ofta röster från medlemmar i fack, som står vissa partier närmare. Tur är att under senaste veckorna andra personer/personal/närstående kommit till tals, som har en annan syn. Jag tror inte medborgarna bryr sig särskilt mycket om organisation och driftsformer, bara det fungerar för den enskilde och deras anhöriga. Det är också viktigt att även driftformer i kommunal regi granskas på samma villkor.

Kulturpolitiken för Gotland

Det som i denna del kommer att beröras är, i någon mån, kultursamverkansmodellen, som i första hand skall bidra till den ”regionala” kulturen. Här talas det om våra institutioner:

- Länsmuseet
- Länsteatern
- Gotlandsmusiken
- Länsbiblioteket (Almedalen, men inte hela)
- Delvis fria professionella kulturverksamma.
- Kulturkonsulenterna (åtminstone delar av detta)

Det mesta av ovanstående regleras av den statliga ”kultursamverkansmodellen” där i stort regionen skall lägga in lika mycket som staten, sk 1:1 medel. Nu är det inte hela sanningen för Gotland lägger in lite mindre än hälften, som motlägg, och det verkar ske med Kulturrådets goda minne? Vi är den region som ger högst per capita stöd till den ”regionala” kulturdelen.

Däremot är vi bland landets sämsta ”kommuner” när det gäller det lokala stödet till kultur. Här återfinns all amatörkultur, bygdegårdar, konst- och hantverksstöd samt stöd till fria, icke yrkesverksamma, kulturorganisationer samt studieförbunden. En viktig fråga är att hela Ön kan få stöd!

REGION GOTLANDS KULTUR- & FRITIDSORGANISATION

Kultur- & fritidsnämnden (KFN) lades ner 2018, före valet, för att spara pengar. Under hösten 2018 tillkom Kultur- & fritidsberedningen (KFB) underställd Regionstyrelseförvaltningen. Organisationen för denna nya ”bastard” utan muskler, men med kunskap, har inte kostat mycket, men har inte heller haft någon betydande (kanske ingen) roll i regionorganisationen?

Det sparades ca fem heltidstjänster och ca en halv miljon kronor, vilket nu helt ätits upp av nytillsatta tjänster vid kultur- o fritidsavdelningen – en del av Regionstyrelseförvaltningen.. KFB har en svag ställning där RSAU skall avgöra om ärenden skall lottas till RS?

I Regionstyrelseförvaltningens Verksamhetsberättelse, dit Kultur- & fritidsförvaltningen hör, finns endast tre satser om kultur redovisade. Kanske ett mått på Kulturens betydelse?

Synpunkter, kommentarer och förklaringar

Infångade synpunkter

Motståndskraftigt civilsamhälle

Delegationsordning för överklaganden till första respektive andra instans

Man ska vara försiktig med att Dömma människor man ser & INTE känner!

Lokalpolitiker ska inte vara ett yrke

Armlängds avstånd till operativa verksamheter

Sammanhållen samhällsplanering

Avsaknaden av opolitiska tjänstemän

Arvodering: Ersättning för förlorad inkomst begränsas till att inte överstiga nivån för regiondirektörens lön.

Arvodering: Arvodet baseras på medianinkomsten för det område som fullmäktige representerar

Politiska uppdrag: Uppdragens omfattning bör begränsas till totalt max 40%

Ledningen (inkl. politiken) visar en bristande lojalitet mot fattade beslut

Politikens roll som beställare vid vissa upphandlingar måste förtydligas

Hylla revisorernas arbete, och agera på deras rapporter

Problem uppstår alltför ofta med nämndledamöters jäv

Kräver uppföljning heltidspolitiker?

Styrmodellens implementering kräver uthållighet

Vilka politiker önska vi se i framtiden, 'boilers' eller 'vanliga medborgare'. 'Vanliga medborgare' kräver en stöttande förvaltning.

Vid en bolagisering av offentliga verksamheter bör styrelsen vara professionell.

(Alternativ till DoK 2) Regionens bolag bör besättas av politiska partier i majoritet, men även av ledamöter med annan kompetens (företagsverksamhet tex).

Full fart på Gotland

POLITIK FÖR SAMHÄLLSBYGGNAD

Rapport antagen av Liberalerna Gotland
den XX XXX 2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSLAG FRÅN LIBERALERNA GOTLAND.....	3
Prioriterade förslag.....	3
Övriga förslag.....	6
DISKUSSION.....	7
Ett växande Gotland - stadsbyggnad för ett välmående Gotland.....	7
SYNPUNKTER, KOMMENTARER OCH FÖRKLARINGAR.....	13
Infångade synpunkter.....	13

FÖRORD

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna.

Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substantiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

Huvudförfattare för diskussionen i denna rapport "Full fart på Gotland - Politik för samhällsbyggnad" har varit Anna Hrdlicka.

Förslag från Liberalerna Gotland

Prioriterade förslag

Planera för framtiden

- S1 Arbetet med översiktsplaneringen behöver prioriteras och stärkas genom att tidigt peka ut behov av fördjupningar och detaljplanering. Fokus bör ligga på etablering av bostäder och verksamhetslokaler, inklusive Region Gotlands behov.
- S2 Initiera exploatörsdriven planering (exploatören hantera detaljplaneringen fram till samråd i dialog med Region Gotland).
- S3 Initiera en utredning om att flytta reningsverket i Visby in på ön för att återvinna renat vatten och för att frigöra mer yta för byggande i Visby.
- S4 Initiera en utredning om att flytta ställverket i kilen mellan Söderväg och Stenkumla väg för att långsiktigt förtäta området ”triangeln” med bostäder.
- S5 Prioritera detaljplanering för större bostadsutvecklingsprojekt - arbeta tillsammans med exploatörerna.
- S6 Inled utredning för vägval av framtidens sjukhus (S6, V16)
- S7 Se över markinnehav och behov av justeringar. Region Gotland behöver ha mark för utveckling.
- S8 Fördjupa diskussionen med Försvarmakten om mark och etablering för bättre samsyn.
- S9 Cykelinfrastruktur byggs ut i etapper. Bra för både boende och turism.
- S10 Fördjupa samtalen med Trafikverket om stombvägarna och standard på vägar.
- S11 Fördjupa samtalen med Trafikverket om trafiksäkerhet generellt.

Effektivare hantering inom Region Gotland

- S12 Ta höjd för att utveckling kommer att behövas på olika håll inom samhällsbyggnadssektorn.
  - S12.1 Förbättrad upphandling.
  - S12.2 Bättre avtalstrohet.
- S13 Förvaltningarna ges följande uppdrag:
  - S13.1 Effektivisera bygglovshandläggningen med mål om att klara samtliga bygglov inom lagstadgad tid – tidsätt.
  - S13.2 Undersök möjligheten att inrätta en kommunal yrkesutbildning (KY-utbildning) för bygglovshandläggare på Gotland.
  - S13.3 Redovisa plansituationen och prioritera planer som ger flest bostäder för permanenta bostäder – tidsätt.

S14 Se över digitaliseringsprojekten inom samhällsbyggnad - klar målsättning vad som ska åstadkommas och hur det ska integreras i befintligt system och lagstiftning. Alltid jobba med nationella partners.

Vatten rent och smutsigt

S15 Se till att återföra vatten som annars hamnar i Östersjön - bli innovationsledare. Samarbeta med forskningen.

S16 Ambitionen att kunna erbjuda kommunalt VA runt tätorterna och i övrigt uppmuntra till kollektiva lösningar för att säkra grundvatten. Fokus på VA-plan.

Skapa förutsättningar för :

S17 Dialog med ridsporten på ön om mark för utökning av ridsport vid Rävåsen. Privata aktörer kan bygga.

S17.1 Skapar möjlighet till hästfritids och fler elever i ridskola.

S18 Dialog med isporten för att hitta plats för ny ishall - privat byggande.

S19 Simhallprojektet. Se till att det kommer i mål på Solberga.

S20 Verka för ett nytt kallbadhus i Visby - en möjlighet för fastboende, en magnet för besökare.

Att bo på hela ön

S21 Region Gotland behöver fokusera på utveckling av mark inom tätort - kostnadseffektiv användning av mark, inklusive försäljning av kommunal mark i serviceorterna till aktörer som vill bygga bostäder.

S22 Inventera behov av trygghetsboende eller boende för friska äldre som vill växla ner från villan. Var och hur mycket?

S23 Studenter ska ha tillgång till boende året runt - en förutsättning för att de väljer Gotland även efter studierna.

S24 Sälj delar av Gotlandshem - inte optimalt med en så stor aktör på hyresmarknaden.

Locka till bosättning och etablering

S25 Sätt upp system för att locka till inflyttning - folk som drömmer om livet på ön.

S26 Rekrytera företagare - skapa arbetsplatser.

S27 Följ upp utflyttade ungdomar - vill de komma hem?

S28 Locka företag att etablera sig på Gotland - inom fler branscher än turism. Skapar arbetsplatser.

S29 Inventera styrkor för Gotland att konkurrera med liknande "livsstilsorter".

Kollektiva transporter

- S30 Börja redan nu med en översyn inför nästa upphandling. Arbeta stringent med kunskapsbaserat underlag. Erfarenhet finns på andra håll i landet. Det måste kunna innebära ett förändrat utbud för att skapa relevanta resvägar.
- S31 Arbeta för säkrare busshållplatser - för att göra kollektivt resande attraktivare.
- S32 Se till att långsiktigt stärka färjetrafiken till Fårö året runt, inled dialog med trafikverket om Åtgärdsvalsstudie och om vädersäkring av färjelägena.
- S33 Elflyget kan bli ett lyft för de regionala flygplatserna. Inom elflyget sker i dag en intressant utveckling som kan medverka till att göra kortflygningar mellan olika regioner lönsamma, men samtidigt pekar på betydelsen av mindre flygplatser som komplement till de stora knutpunkterna. Elflyg kan komma att bli en viktig faktor för utvecklingen av landets regioner och erbjuda snabba transporter, inte minst för näringslivet.
- S34 Använd digital teknik för en flexibel anropsstyrd kollektivtrafik. Tidtabellsstyrd kollektivtrafik på landsbygden leder ofta till att bussar går tomma på landsbygdslinjer. Den digitala tekniken bör användas för en mer flexibel och anropsstyrd trafik där individens resa sätts i fokus.
- S35 Verka för samordnade transporter. Både i tätortsnära byar och på glesare landsbygd har kollektivtrafiken en stor utmaning med det låga resandeunderlaget. Samordnade transporter, till exempel skolskjutsar och lokaltrafik, gynnar både miljön och individen eftersom man både minskar transporterna och kan möjliggöra fler resor kollektivt.
- S36 Res på en kollektivtrafikbiljett i hela Sverige. För att underlätta resande över länsgränserna bör Region Gotland initiera samarbete med SL, och kollektivtrafikbolagen inom Sydtaxan.

Övriga förslag

Förslagen i denna del är huvudsakligen baserade på beslut vid Liberalernas Landsmöte 2021.

Levande bygder

- S37 Prioritera stödet till lanthandlare som är ombud. Möjligheten att vid stödgivning prioritera lanthandlare som agerar ombud ska utnyttjas. Stödet bör vara konkurrensneutralt och de som erhåller stöd ska förväntas agera ombud.
- S38 Inrätta ortsombud – myndighetskontaktperson i mindre orter. Tidigare fanns ett finmaskigt nät av offentlig verksamhet även utanför större orter. Det behövs en modern motsvarighet i form av så kallade ortsombud som kan fungera som kontaktperson mot myndigheterna på mindre orter. Uppgiften som ortsombud kan ligga på ett lokalt företag, lantbrukare, lanthandel, bensinstation, campingplats eller liknande.
- S39 Liberalerna vill att lokala trygghetsorganisationer ska kunna få ökade uppgifter och att det inte enbart ska bygga på ideella insatser.
- S40 Tydliggör ansvaret mellan det statliga, kommunala och enskilda vägnätet. Landsbygdens behov av transporter ska vara i centrum när en allmän väg görs om till enskild väg. Det är viktigt att en indragning av allmän väg inte får innebära en övervältring av kostnader från kommunerna till enskilda fastighetsägare.

Bygg

- S41 Underlätta för en modern egnahemsrörelse. Det behövs mer färdigplanerad tomtmark och standardiserade bygglösningar för en modern egnahemsrörelse för att fler ska ha möjlighet att förverkliga drömmen om ett eget byggt hem, något som skulle underlättas av minskade regleringar.

Naturmiljö

- S42 Värna äganderätten – balans mellan ägande, miljö och behovet av råvaror. Miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord genom många generationer. (RG9, S45)
- S43 Ett hållbart fiske. Kustområden i särskilt känsliga områden kan omfattas av fiskekort. Det kan handla om åmynningar, kända vandringsvägar eller grunda vikar där reglerat fiske kan verka gynnande. Arbetet för att förverkliga visionen om fungerande fiskvandring från kust till inland måste fortsätta.

Diskussion

Ett växande Gotland - stadsbyggnad för ett välmående Gotland

Samhällsbyggande handlar om att finna lösningar på problem inom hela samhället. Det är en kombination av teknik, juridik, ekonomi och miljö utan inbördes ordning. Samhällsbyggande handlar om att i alla delar från planering till kollektivtrafik finna lösningar som gynnar människors vardag. I boende, utbildning, vård, fritid, omsorg, handel, trafik och långsiktigt hållbar miljö. Det vi skapar på marken skapar förutsättningar för det samhälle vi vill leva i. Där boende, arbete/skola och fritid funkar. Då handlar det från politikens sida att skapa förutsättningar genom långsiktighet i planeringen och omstrukturering över tid.

Det är inom denna sektor som vi adresserar planering, byggande, boende, vatten och avlopp, kollektivtrafik, trafik, skolor, mark och lokaler för företagande, idrott, rekreation. Men det handlar också om Region Gotlands inre arbete för att uppnå de mål politiken (nationellt via lagstiftning och lokalt via mål) ställer upp.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FRAMTIDSFUNDERINGAR

Förutsättningarna för Gotland idag ser goda ut, Befolkningen ökar och är idag över 60 000 personer. Vi har ett universitet som varje år tar emot nya studenter, studenter som kan komma att vilja stanna kvar på ön när de är klara med sin utbildning. Pandemin har gjort att fler valt Gotland under hela året.

En diskussion som då återkommer är ”att betala skatt på två platser”. Låt oss inte ta den diskussionen. Det system som finns i dag med skatteutjämning mellan de rikare och de fattigare kommunerna gör att man till del neutraliserar skillnaderna i skattekraft hos invånarna. Gotland får ett tillskott på långt över en miljard kronor till den kommunala kassan från staten i form av skatteutjämning. Det finns överslagsmässiga beräkningar på hur många gotlänningar vi skulle behöva vara för att nå break even - dvs. när dagens skatteutjämning skulle gå jämt upp med egna skatteintäkter. Idag är vi 60 000 och break even ligger (överslagsmässigt) på minst 15 000 invånare till. Det man måste ta i beaktande är att denna siffra påverkas av skattekraften hos den som flyttar in, hur gammal personen är - behovet av skola vård och omsorg som ju är en kostnad - och så vidare. Skatteutskottet har varje år svarat på motioner om just delad kommunal skatt med ett konstaterande ungefär ”det finns andra system som är mer precisa och rättvisa”.

En annan diskussion som bör tas upp är det eviga ”hatet” mot människor som arbetar på Gotland med fortsätter att vara skrivna på fastlandet. Det finns många skäl till val av bostadsort och arbetsort.

Vi behöver alltså inte ge oss in i diskussionen om antal gotlänningar som mål, däremot behöver vi beakta vad en befolkningsmängd på 65-, 70-, 80- eller 90- tusen personer i olika åldrar skulle ge för effekter på den kommunala ekonomin. Redan idag har Gotland Sveriges äldsta befolkning. En fråga som inställer sig är då - vem som ska ta hand om de gamla. Problemet har bara en lösning och det är att fler i arbetsför ålder som driver företag eller vill ta anställning väljer Gotland som hemkommun.

Däremot är det inte lika positivt att länsstyrelsen återigen rapporterar om bostadsbrist¹. De närmaste åren är underskottet av lägenheter alltför stort. Visst byggs det på Gotland men 2/3 av det som byggs är fritidshus. Ett medvetet arbete med att driva frågan om ökat bostadsbyggande framåt måste göras. Det finns aktörer som vill leverera men inget händer.

FRAMFÖRHÅLLNING

Arbetet med planering, exploatering och byggande behöver stärkas.

Region Gotland har ett stort markinnehav men det är splittrat och spritt över ön, med andra ord ligger marken inte alltid där det finns störst behov (läs efterfrågan) på bostäder och lokaler. Därtill kommer det faktum att exploatering hindras av olika skydd, naturreservatet Gotlandskusten, vattenskyddsområden, kulturarv, kulturmiljö, försvarsmakten, flygtrafiken, buller från färjorna osv.

Balansgången mellan skydd och exploatering är svår men ledning finns i befintlig lagstiftning som Plan- och Bygglagen, Miljöbalken osv. Visby, till exempel, har varit en väldigt liten stad med nära till allt. Industriområdet på Österby var länge väldigt fjärran från staden, reningsverket låg en lång bit söder om stan - på kanten till ett skjutfält. Idag är skjutfältet ett populärt strövområde och Österby är fullt av företag. Gotland behöver kliva in i nutiden och adressera de utmaningar detta medför - var ska bostäder byggas? Kan mark som idag lyder under begränsningar nyttjas? Hur kan värden bevaras samtidigt som samhället utvecklas. Stärk arbetet med aktiv markpolitik.

Liberalerna kommer att verka för att beslut ska bli förutsebara och rättssäkra. Det ska vara enkelt att lämna in en bygglovsansökan och veta att den behandlas enligt reglerna. Här handlar det om att kunna upprepa processer. 'Inom lagarna' ska vara ledordet. Vidare behövs en god framförhållning för att tackla de utmaningar vi står inför - efterfrågan på boende i Visby kontra den politiska viljan att förtäta serviceorterna. Efterfrågan på fritidsboende på attraktiva platser kontra önskemål om bevarande och skydd av natur, miljö och kultur. Det som bygger vår attraktivitet är också sådant som utmanas.

---

¹ Länsstyrelsens regionala bostadsmarknadsanalys

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1d275504179f614155f3c07/1627887471>

När det gäller världsarvet i Visby har det tidigare föreslagits från världsarvskoordinatorn att man skulle inrätta en "buffertzona" för byggande runt världsarvet. Syftet med buffertzonen skulle vara att det skulle bli mer förutsebart vilka frågor som så att säga "extra" behöver prövas (hos länsstyrelse, riksantikvarieämbete eller kommun) för byggnation i relation till världsarvet. En sådan buffert skulle öka förutsebarheten och göra det enklare för den som ska bygga att förutse vad som krävs.

Vad gäller världsarvet är det också önskvärt att frågor kring världsarvsstatusen belyses för att behålla klassningen hos Unesco - ett levande världsarv kan inte vara en kulis. Uppföljning av reglerna inom världsarvet - att hålla hus i skick måste upprätthållas.

Hotellifiering (att hyreshus förvandlas till semesterboende) bör kunna tas upp till diskussion.

VATTEN OCH MILJÖ

Vattenfrågan är central. Utan vatten inget liv. Både i form av dricksvatten och renat vatten har Gotland utmaningar. Arbetet med att säkra dricksvatten måste fortgå och hot mot yt- och grundvattenkällor behöver stärkas. Detta förefaller emellanåt vara kontroversiellt. Vatten till lantbruket är - som vi såg av sommaren 2018 - en viktig fråga ut civilförvarssynpunkt. Att säkra tillgången till vatten för gröda och kreatur är central. Därför bör vi initiera en utredning för att undersöka förutsättningarna för att flytta reningsverket vid Hällarna i på ön - för att möjliggöra utsläpp av renat vatten i recipienter som möjliggör återfiltrering i grundvattnet. Detta arbete kan med fördel göras med forskarstöd.

Tillgång till dricksvatten bör också sökas brett. Det möjliga samarbetet med Cementa är en väg, innovationsarbetet bör också det ha forskningskoppling.

Öka arbetet med Östersjöanknytning. Det är märkligt att Gotland som ligger mitt i Östersjön har en så låg profilering i arbetet med och kring Östersjön. Forskning, utveckling innovation. Vilka arbeten kan skapas i relation till miljö, Östersjön, vatten, osv.

PLANERING OCH BYGGANDE

Gotland har 120 planer i kö och cirka 40 är påbörjade. Förra året kom 3 större planer upp till beslut i fullmäktige. I skrivande stund är antalet planer av mindre betydelse som eventuell delegerats till byggnadsnämnden oklart. Men, större planer behövs och större planer kommer inte fram. Här kan en väg vara att Region Gotland samarbetar med exploitörerna om att ta fram planer - så kallad exploitörsdriven detaljplanering. Denna kommer inte att ta bort ansvaret från kommunen att följa regelverket men kommer sannolikt att kunna gå snabbare än vad planeringen gör nu när Region Gotland gör hela arbetet.

Det blir ofta en politisk diskussion om att Visby inte ska prioriteras när det gäller byggande eftersom hela ön ska leva. Liberalerna vågar - mot en bakgrund av kunskap inom samhällsbyggnad - ta bladet från munnen och säga att efterfrågan är störst i Visby men att planer givetvis måste tas fram även för tätorter / serviceorter. Här krävs en linje där vi inser att Visby kommer att växa och att 80% av Gotlands befolkning kommer att bo inom 20 minuter från Visby med bil. Detta innebär INTE att resten av ön ska dö och det

innebär INTE att inga satsningar ska göras. Men satsningar måste kunna genomföras och slutföras. Fokus.

Vid bygglovsansökningar har nämnden under de senaste åren många gånger gått emot tjänstemännens rekommendationer ”för att utmana lagstiftningen”. Det är inte nämndens roll och skapar kostnader och bekymmer för den sökande. Ärenden som överklagas till högre instans riskerar (kommer förmodligen) att gå sökanden emot. Detta är inte rättssäkert eller förutsebart.

Kontakter med investerare och möjliga utvecklare bör hållas regelbundet för att få till nya bostäder och lokaler för ett växande Gotland. Detta bör formaliseras och göras till ett mål.

Att se på platser som skulle kunna vara attraktiva för boende - vad nuvarande och tillkommande - gotlänningar efterfrågar. Kan man flytta reningsverket? Kan man flytta cisternerna i hamnen? Kan man flytta ställverket i ”triangeln” mellan Stenkumla väg och Söderväg? Vilka andra förändringar behövs för att till skapa attraktiva bostadsmiljöer?

Målet bör vara att bygga för hållbarhet - förtäta för att skapa underlag för kollektivtrafik (från serviceorter) eller för att möjliggöra cykel eller gång som transportmedel inom tätort. Således är förtätning av både Visby och serviceorterna en möjlighet.

Alla de begränsningar som ligger över Gotland (vatten, naturreservat, försvarsmakt, buller från flyg, buller från färja, kulturmiljö, naturmiljö osv.) bör ses som begränsningar att förhålla sig till - att utmana skapar bara tidsspillan. Grundfrågan är då att utveckla med hänsyn till de givna begränsningarna och skapa attraktiva möjligheter.

Gotlandshem bör kunna utmanas av andra fastighetsägare. Man har idag cirka 5000 lägenheter och är orimligt stora i förhållande till hela marknaden. För en sund marknad behövs fler aktörer.

INVESTERINGAR

Inom de närmaste 10 åren har Gotland en massiv investeringsplan. Allt från skolor till behovet av ett nytt sjukhus finns med. Skolor, vård och omsorg får vi sannolikt finansiera med egna medel liksom VA-verksamhet. Simhallen är nu med i investeringsplanen. Men annat, som inte ligger inom den kommunala kärnkompetensen kanske ska läggas ut, locka investerare.

För att investeringsplanen inte ska bli en önskelista och en lista som används för att ställa upp och sedan skjuta fram investeringar när de kommer för nära bör vi sträva efter en ökad realism den i planen. Att söka andra aktörer som kan realisera allt från ev. ridsportcentrum till ishall och simhall bör vara en uppgift för Region Gotland. Vi vill givetvis se alla dessa realiserade men kanske ska Region Gotlands insats begränsas till att hitta marken och lägga pusslet med alla aktörer som tävlar om möjligheterna.

Redan under nästa mandatperiod bör en utredning inledas för vägval av framtidens sjukhus. Det vi har är inte optimalt och skulle kunna eventuellt omvandlas till annan verksamhet. Även här finns utrymme för en diskussion om VAR ett eventuellt nytt sjukhus ska ligga för att vara så tillgängligt som möjligt från vägen och luften. Här bör en diskussion föras även med andra aktörer som t ex försvarsmakten.

NÄRINGSLIVET ÄR INTE BARA TURISM

Näringslivet på Gotland är lite skevt. Region Gotland är den enskilt största arbetsgivaren. Sedan kommer Payex, Svenska Spel och Försäkringskassan. Gotland bör aktivt locka företag som är distansoberoende och som vill erbjuda sina medarbetare en bra livsmiljö. Att attrahera nya företag kommer att kräva att det finns konkreta möjligheter för etablering - här krävs ett aktivt arbete.

Universitetet skapar också nya möjligheter, både för gotländska företag och myndigheter att få fatt i kompetens och dels för nystartade företag. Payex har tidigare talat om ett "fintech-centrum" i Visby - finansiell utveckling. Detta kan vara ännu ett ben för det gotländska näringslivet. Uppmuntra innovativa företag till etablering.

FRITID OCH LIVSMILJÖ

Gotland ett Sverige i miniatyr och detta används ofta som argument för varför man ska bo eller turista på ön. Men det gäller inte. Vi har ett mer omfattande föreningsliv, framför allt för ungdomar. Detta föreningsliv frambringar - trots att resorna till tävlingar på fastlandet är långa - varje år duktiga ungdomar som har fritid som de inspireras av. Flera av idrotterna som ridning, ishockey, gymnastik och vattensporter har dock stora utmaningar i form av gamla anläggningar.

Nu finns simhallen med på investeringsplanen och det finns aktör som bygger för gymnastiken. Samtidigt finns initiativ för att få något att hända vad gäller ridsport, ishockey och kallbadhus. Att uppmuntra dessa satsningar är en liberal hjärtefråga.

KOLLEKTIVA FÄRDMEDEL OCH ALLMÄNNA VÄGAR.

Kollektivtrafiken på Gotland är gles och dyr. Det är en svår nöt att knäcka hur skolskjutsarna ska kunna samordnas med kollektivtrafiken och hur vi ska kunna förnya linjenätet. Busslinjer som läggs ner är aldrig populära och förslag på att köra med mindre bussar på sträckor med långt passagerarunderlag förbättrar inte ekonomin. Personalkostnaden är den stora biten.

Men, redan nu bör diskussionen om en förnyelse av kollektivtrafiken vara aktuell. Detta i samråd med upphandlade aktörer. Även här bör erfarenheter från andra län (Blekinge har varit framgångsrika) prövas.

Frågan om transporter till fastlandet är central och snabba överfarter till rimliga priser bör framhållas, liksom två hamnar. Vi kan inte riskera dagens trafikstandard, det skulle bli ett hårt slag för både gotlänningar och näringsliv.

Arbetet för att bevara Bromma bör fortsätta då det ger snabba resor till en av Gotlands större arbetsmarknader och elflyg är en realitet inom inte allt för många år.

Fårösundsleden bör få en permanent förstärkt färjetrafik med förtur för boende på Fårö. För att minska sårbarheten bör diskussion om en väderskyddad angöring på Fårö tas upp med Trafikverket.

Diskussionen om bro till Fårö lär fortsätta men med en förstärkt färjetrafik kan andra trafiksäkerhetsförstärkningar på Fårö diskuteras.

En diskussion om generell trafiksäkerhet och höjd vägstandard bör initieras med Trafikverket.

Synpunkter, kommentarer och förklaringar

De ”inspel” som fångats är av blandad karaktär och har, som kan utläsas av bilaga 1, ytterligare kategoriserats i kategorierna; exploatering, kollektiva färdmedel / infrastruktur, näringsliv/arbete, miljö, bygg och bostad, vatten, översiktsplan och övriga frågor. Detta för att kunna hantera dem i ett sammanhållet perspektiv.

Flera av inspelen är detaljerade och därmed utanför vad ”politiken” kan styra över. Politikens roll är att möjliggöra, verka inom lagarna och att peka ut riktningen framåt. Inte att t ex starta en egnahemsrörelse.

Vidare handlar en del inspel om ”minskade regleringar”. Det är på kommunala samhällsbyggandets område svårt. Att ändra lagstiftning görs i riksdagen och att föreslå politiska lösningar på lokal nivå som går emot gällande lagstiftning blir svårt - även om det kan kännas som en intressant sak att utmana på lagstiftningens område. De enda som blir lidande av politiker som går emot lagstiftning på ex byggområdet blir de som söker bygglov... Medborgarna.

Politikens roll är möjliggörarens. Vi skapar möjligheter. L är möjligheternas parti.

Infångade synpunkter

Synpunkt	Berört rapport-område	
Markhantering	expl	
företags etableringar	expl näring	
infrastrukturkostnad	expl	regleras i lag
Markplanering för nytt sjukhus måste börja tidigt	expl	
21. Underlätta för en modern egnahemsrörelse i hela Sverige. Det behövs mer färdigplanerad tomtmark och standardiserade bygglösningar för en modern egnahemsrörelse för att fler ska ha möjlighet att förverkliga drömmen om ett eget byggt hem, något som skulle underlättas av minskade regleringar.	expl bygg	
Sammanhållen samhällsplanering	expl bygg öpl	Öpls syften regleras i lag som borde följas

RG hantering av försvarets bullermatta	expl öpl	Arbeta för en dialog med FM och inse att försvarsmakten alltid får sin vilja igenom.
Gör en strategi för anläggningar inom idrotten först	expl	Vi behöver ta höjd för ett antal större investeringar
Byggnader	bygg	
Kommunal transportpolitik	kollektivtrafik	
Kommunal näringslivspolitik	näring	
Miljöpåverkan	miljö	
Men möjligheten för kommunalt vatten är ju ändå viktigt. Det individuella valet.	vatten	?
Avgiftsfri kollektivtrafik, inte gratis	kollektivtrafik	
I England kan du idag konvertera kontorslokaler till lägenheter med ett "snabb-bygglov". Just p.g.a. att det stått mycket tomma kontorslokaler medan efterfrågan på lägenheter varit väldigt stor.	bygg	?
bostadsbyggande	bygg	
bostäder i relation till näringslivets/universitets behov	bygg	
Dricksvattenbrist	vatten	
Flygplatser på fastlandet	kollektivtrafik	
färjetrafiken	kollektivtrafik	
Förbindelser till från Gotland	kollektivtrafik	
företagande	näring	
geografisk rättvisa	öpl	
grundvatten	vatten	
jordbruket	näring	
klimatpåverkan	miljö	
kollektivtrafik	kollektivtrafik	
koppling färjetrafiken - kollektivtrafik	kollektivtrafik	
lokaltrafiken	kollektivtrafik	
miljö	miljö	
Motståndskraftigt civilsamhälle	öpl	
näringsliv	kollektivtrafik	

näringsliv – arbetsmarknad	kollektiv- trafik	
serviceorter	öpl	
skogen	näring	
skolbuss och lokaltrafikkollektiv-trafik	kollektiv- trafik	
Strandvård	miljö öpl	
Tio mil till fastlandet	kollektiv- trafik	
trafikplanen	kollektiv- trafik	
Utveckling landsbygd	öpl	
utveckling serviceorter	öpl	
Vatten	vatten	
vatten	vatten	
vattenförsörjning	miljö vatten öpl	
Östersjön - miljö		
Uppdelningen för färdtjänst/sjukresor mellan beställningscentral och utförare har varit mindre lyckad.	kollektiv- trafik	
(Ang. kollektivtrafik och cykelvägar) [Den] med Hemofili & LQTS hjärta till följd av tunt blod får dessutom INTE köra bil	kollektiv- trafik	
har varit i kontakt med [lokal butik], Region Gotlands kommun & Vägverket & frågat om det är klokt att ha ett Övergångsstället vid en P-plats & dessutom med Glas insamling...	kollektiv- trafik	
VART går man om man kommer från Burgsviks buss & ska t.ex. till Öja Skola? Inte ska väl barn gå över Bensinstationen? Det är enl. mig inte heller ultimat att gå över Icas P-plats, så vart ska skolbarnen & alla vi som går & promenerar med hundarna gå?	öpl	
...strecken (Burgsviks trottoarer) syns INTE & bilar tutar & pekar finger då man går där Vi ska gå/cykla...	öpl	
Nu sälgs ju även hyresrätterna här på Gotland ut & då kommer Ni tyvärr förr eller senare få samma problem som i underbara Vaxholms Skärgårdstad 45min från Stockholms city.	bygg	
Arbeten finns som Lokalvårdare, Dagens personal & skola. Vård & omsorg, som de ALLA idag kräver Gymnasie kompetens att få, men de Låga lönerna gör att den kategorin av medmänniskor INTE har råd att ta två miljoner i bostads lån för en TVÅA. Samma pris som man HÄR nu säljer ut hyresrätterna för som fritids & semester boenden...	kollektiv- trafik	
MEN Bostads priser, Bensin priser, Busskort -Ja ens Liv, är lika Dyrt här som på fastlandet!		
Nu sälgs ju även hyresrätterna ut, så med tiden kommer INTE vi sjukpantionärer att kunna flytta hit som NU ger arbeten.	bygg	
Den Lilla människan med Lågavlönade arbeten om än med Gymnasie kompetens & Högskola, kommer INTE kunna ta arbeten här, då bostäder med rimlig hyra med tiden försvinner.		

<p>Personal frågan.... Exempel: när Vaxholm bestod av fiskare, mjölkbönder, militärer & vanliga arbetare, då bestod bostäderna av 90% hyresrätter. Idag finns inga hyresrätter & all "mark" personal, kassörskor, kockar, cervitörskor, städare/ sanitetstekniker, fritids, dagis, lärare personal skriker vaxholm med omnejds öar efter, då inga "vanliga" låginkomst tagare har råd att köpa en ett-tvåa för 2,2miljoner & lägg sen på en miljon/rum om du har familj & behöver större. Japp & dessa lågavlönade arbeten finns överallt så ingen väljer att åka en timma ut till vaxholm "bara" för att jobba, när de kan få samma jobb på närmare håll. Det jag försöker säga är att Burgsvik tar ut samma priser idag på sina bostäder här ute i förlåt, "intet" som i underbara vaxholm som har allt & ligger en timma från stockholms city... Precis som vaxholm förr så även här i Burgsvik idag så sälgs hyresrätterna ut i rasande takt & det är 5 -7 års kö till de få som finns kvar!</p>	kollektivtrafik	
<p>[personen] har ingen plan på att flytta & jag vet flera, så i praktiken tror jag att kön faktiskt är än längre än 5-7år då vi i 55 års åldern förhoppningsvis har 25-30 år kvar i livet. Ja, om man då bygger nya hyresrätter? Mm, i Täby va de tvungna att ta ut 8000kr för en etta utan balkong & typ pentry kök. Dyrare än att köpa, så de som får bostäder där är enbart sjukpentionärer med rätt till bidrag som t.ex. soc & bostadstillägg.. Förutom hyran tillkommer el... Så frågan är komplex & svår!</p>	bygg	
<p>Hur anpassa lokaler efter behov för skolor på landsbygden?</p>	öpl	
<p>Kollektivtrafiken matchar inte elevernas behov</p>	kollektivtrafik	
<p>Kollektivtrafikupphandling med incitament för operatören att öka resandet</p>	kollektivtrafik	
<p>2030-målen: Initialt bör satsningar på kollektivtrafiken ske.</p>	kollektivtrafik miljö	
<p>RG hantering av färdtjänst</p>	kollektivtrafik	
<p>Sammanhållen förebyggandeplan (handlingsprogram för skydd mot olyckor)</p>	Räddningstjänst	
<p>RG hantering av utmaningsrätten</p>		

Region Gotlands inre arbete

POLITIK FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

Rapport antagen av Liberalerna Gotland
den XX XXX 2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRSLAG FRÅN LIBERALERNA GOTLAND.....	3
Prioriterade förslag.....	3
Övriga förslag.....	4
DISKUSSION.....	5
Sätt individen i fokus när regionen organiserar samhällsservice.....	5
Politiker ska fokusera på och ansvara för rätt saker.....	5
Bättre följsamhet för beslutade processer och styrdokument.....	6
Tydlig styrning på uppdrag och resultat.....	6
Utveckla regionens förmåga att hantera multipla kriser.....	6
SYNPUNKTER, KOMMENTARER OCH FÖRKLARINGAR.....	8
Infångade synpunkter.....	8

FÖRORD

Liberalerna Gotland genomförde under hösten 2021 och vintern 2022 ett arbete med att förnya sina kommunala partiprogram.

Första mötet hölls i september 2021 och därefter har djuplodande diskussionsmöten hållits var tredje vecka. Mötena har förstås varit öppna för alla medlemmar, och har varit hybridmöten (distans + mötesrum) för att alla ska känna sig välkomna.

Samtidigt har över fyrahundra inspel fångats vid samtal och möten, på torg, telefon, e-kanaler, sociala nätverk och överallt där någon vill prata. Med även interna inlagor blev listan med 'substantiella synpunkter' över sjuhundra punkter lång.

Huvudförfattare för diskussionen i denna rapport "Region Gotlands inre arbete - Program för god ekonomisk hushållning" har varit Anna Eklund.

Förslag från Liberalerna Gotland

Prioriterade förslag

- RG1 Sätt individen i fokus när regionen organiserar samhällsservice
- RG2 Politiker ska fokusera och ansvara för rätt saker
- RG3 Bättre följsamhet för beslutade processer och styrdokument.
- RG4 Tydlig styrning på uppdrag och resultat
- RG5 Utveckla regionens förmåga att hantera multipla kriser

Övriga förslag

Förslagen i denna del är huvudsakligen baserade på beslut vid Liberalernas Landsmöte 2021.

RG6 Utbilda chefer att upptäcka missbruk. Ett dolt missbruk drabbar många fler än bara individen själv. Samverkan med näringslivet är en viktig del för att nå ut till de som är fast i ett missbruk.

Genom att utbilda chefer att upptäcka missbruk på jobbet kan individer i missbruk tidigare fångas upp och erbjudas behandling. Här kan även företagshälsovården bidra med stöd och råd.

RG7 Kraften i civilsamhället ska tas tillvara. För att vända en negativ utveckling åt rätt håll krävs en kraftsamling från hela samhället. Det finns många aktörer inom civilsamhället som vill hjälpa till. Dessa ska få stöd – men då endast om de kan uppvisa att de arbetar i enlighet med både Region Gotlands värdegrund samt uppfyller demokrativillkoren.

RG8 Offentliga instanser bör använda inkluderande språk. Det är viktigt att offentliga aktörer är medvetna om hur språket kan användas för att befästa utanförskap eller främja delaktighet. Exkluderande ordval ska undvikas.

RG9 Stärk folkbildningen. Det behövs ett omtag i bidragsgivningen till studieförbundens verksamhet. Varken kommunala, regionala eller statliga bidrag till den fria folkbildningen i studieförbund och högskolor får försvinna i bidragsfusk eller slussas till antidemokratiska krafter. (Även V62)

RG10 Värna äganderätten – balans mellan ägande, miljö och behovet av råvaror. Miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord genom många generationer. (RG9, S45)

RG11 Ge Region Gotland ett främjandeuppdrag att gynna företagandet. Region Gotland ska ha en politik som bidrar till att minska regelkrånglet och sänka kostnaderna för företagande och arbete.

RG12 Inför en tidsgräns för kommunala myndighetsbeslut – en beslutsgaranti om handläggningstider. Region Gotland bör införa en servicegaranti där ekonomisk kompensation ska utgå om den garanterade handläggningstiden inte uppfylls.

RG13 Inrätta en anmäl-en-bestämelse-funktion om onödig byråkrati. De kommunala myndigheterna ska införa en ”anmäl orimliga bestämmelser”-funktion inom sitt område. Inte minst inom bygg-miljö-livsmedel-djurhållnings-området vore det önskvärt. Det ska vara lätt att anmäla svårtolkade eller orimliga föreskrifter som borde göras mer lättförståeliga eller tas bort.

RG14 Inrätta ortsombud – myndighetskontaktperson i mindre orter. Tidigare fanns ett finmaskigt nät av offentlig verksamhet även utanför större orter. Det behövs en modern motsvarighet i form av så kallade ortsombud som kan fungera som kontaktperson mot myndigheterna på mindre orter. Uppgiften som ortsombud kan ligga på ett lokalt företag, lantbrukare, lanthandel, bensinstation, campingplats eller liknande. (RG13, S37)

RG15 Region Gotland ska ha en öppenhet för verksamhetsnära innovationsarbete. (V66, RG14)

Diskussion

Sätt individen i fokus när regionen organiserar samhällsservice

Regionen står inför stora och komplexa utmaningar. Det är såväl ekonomi (större behov av investeringar än vad vi kommer att klara av ekonomiskt), som demografi (en större andel äldre), som utmaningar i kompetensförsörjning (brist på lärare och läkare med flera kompetenser ser vi redan nu). Det kommer att krävas att organiseringen av regionen är så smart och effektiv som det bara går för att i största möjliga mån säkerställa att det inte finns administrativa gränser som missgynnar gotlänningarna och motverkar effektiva arbetssätt. Regionen behöver även lagga i en högre växel när det gäller digitalisering och teknikutveckling, utan att därmed mena att regionen på egen hand ska utveckla IT-stöd (det görs effektivast i gemenskap mellan många kommuner / regioner).

Region Gotland har en (för att vara i Sverige) unik möjlighet till att tätare sammanföra regionala och kommunala ansvarsområden. Gotlänningarna har varierade behov av samhällets stöd och service både beroende på ålder och livssituation. Under några faser i livet är det uppenbart att samhället borde samordna sig bättre och inte låta organisatoriska hinder stå i vägen för bästa möjliga omsorg. En alternativ förvaltningsorganisation bör utredas, med målsättning att hitta ett sätt att fördela ansvaret på med individen i fokus genom livets olika skeden.

Ängelholms kommun med sin s.k. agila organisation kan stå som exempel men Region Gotland bör kunna gå ännu längre tack vare det regionala helhetsansvaret.

Liberalerna ska verka för att Region Gotland bättre ska fånga in gotlänningarnas synpunkter och önskemål. Det kan öka tilliten och förtroendet för regionen och politikerna och vara ett stöd för politiken vid svåra prioriteringar. Liberalerna vill hitta nya metoder och plattformar för medborgardialog.

Politiker ska fokusera på och ansvara för rätt saker

Vi ser en ökande detaljstyrning från nivåerna närmast ”över” oss i samhället, från överstatlig styrning från EU till statens klåfingrighet när det gäller styrning genom riktade statsbidrag till regioner och kommuner inom områden som ska ligga under kommunal respektive regional kompetens. Det är inte bra men inte mycket som vi Liberaler på Gotland kan göra så mycket åt. Vad vi däremot kan motverka är den ökande politiska klåfingrigheten i frågor som lyder och ska lyda under tjänstepersonernas ansvar.

Politikernas uppdrag är att sätta upp mål och fokusera på **vad** som ska uppnås för att sedan låta professionen ansvara för **hur** målen ska nås. Kommunens politiker är gotlänningarnas representanter och därmed förenklat uttryckt *kravställare* i **vad** regionen ska leverera tillbaka till gotlänningarna.

I praktiken är det inte alltid lätt att skilja mellan vadet och huret, det krävs mycket av båda rollerna i en verklighet som inte alltid går att navigera i med stöd av styrdokument och regelverk. Vad vi kan förvänta oss av politiker är att de ska sätta sig in i komplexa beslutsärenden och därefter ansvara för sina beslut genom att stödja professions arbete och inte intervensera eller störa i detaljfrågor. Vad vi kan förvänta oss av förvaltningarna/tjänstepersonerna är följsamhet till politiskt fattade beslut och en lyhördhet i frågor som har politisk bärkraft. Det blir dåligt för båda parterna om nämnda förväntningar inte infrias och på Gotland finns det utvecklingspotential i båda lägren.

Att de olika rollerna (politiker vs tjänsteperson) respekteras är en förutsättning för att bibehålla kompetenta medarbetare.

Bättre följsamhet för beslutade processer och styrdokument

Vi kan självklart förvänta oss att alla i organisationen följer alla styrande dokument. Men med en komplex verklighet och regler som motverkar varandra kan förhindra ett effektivt arbete.

Liberalerna vill säkerställa att det inte finns irrelevanta styrdokument, eller styrdokument som motverkar varandra utan att vägleda i avvägningar.

Liberalerna vill främja en lärande organisationskultur där utvärdering är en självklar del. Lärande organisation är en förutsättning för att förbättra och möta ökade krav

Tydlig styrning på uppdrag och resultat

Framgångsrik offentlig verksamhet (kvalitet i leverans) bygger på en tydlig modell för uppdrag och åtagande med riktlinjer och insatser genom hela kedjan (behov, krav, leverans, kontroll och uppföljning). Om inte kontroll och uppföljning fungerar så förloras hela legitimiteten och skattemedel spenderas utan att man säkerställt att dom använts rätt. Samma gäller såklart för intern verksamhet som nog borde utvärderas bättre än vad som görs idag.

Liberalerna Gotland vill verka för att regionens verksamheter konkurrensutsätts och att även regionens egna verksamheter ska uppmuntras att delta i upphandlingar genom s.k. intraprenad.

En lyckad upphandling består av ett väl genomtänkt material avseende vad eller vilka tjänster vi vill ha. Här behöver politiken involveras i sin egenskap av företrädare för invånarna, att bara ingå i referensgrupp som får löpande rapportering/information utan att tillfrågas räcker inte.

En lyckad upphandling kräver även förståelse för näringslivets villkor, vilket kan utvecklas inom Region Gotland.

Utveckla regionens förmåga att hantera multipla kriser

I händelse av kris är det den som ansvarar för en verksamhet i normala situationer, som har motsvarande

ansvar vid en störning. Region Gotland ansvarar för många områden, bland annat sjukvård, hamnverksamhet, skolor, vatten och avlopp, äldreomsorg och omsorg. Regionen skall också ansvara för samverkan med andra myndigheter. Regionstyrelseförvaltningen samordnar Region Gotlands krisberedskap.

Under vintern 2022 påminnes vi om att "en kris kommer sällan ensam". Pandemin pressade sjukvården hårt, i pandemins kölvatten upplevde många viktiga verksamheter en akut personalbrist, samtidigt som en påtaglig krigsrisk i vårt närområde eskalerade. Dessa erfarenheter måste tas tillvara i krisförberedelserna.

Liberalerna Gotland vill därför att Regionstyrelseförvaltningen uppdras att göra en förnyad kartläggning av krisberedskapen, nu med olika multipla krisscenarion, och kopplar eventuella förnyade uppdrag till förvaltningarna.

Synpunkter, kommentarer och förklaringar

Infångade synpunkter

Varför anställs det inte mer så att det [ärenden] går snabbare att gå igenom?
Jag har flera projekt där jag har lämnat frågor till regionen och inte fått svar på flera månader
effektiv förvaltning
Effektiv organisation
ekonomiskt hållbart
geografisk rättvisa
klimatpåverkan
Motståndskraftigt civilsamhälle
regionens organisation
rättssäkerhet i offentliga åtaganden
serviceorter
Östersjösamarbete
Vi måste titta på hur nämnderna skulle kunna delegera till tjänstemannaorganisationen på ett sätt som liknar den statliga styrningen med oberoende myndigheter.
Lokalerna Visborg, kontrakt till 2025. 600 arbetsplatser, 32 000 m2, 32 milj i årshyra
Avsaknaden av 'Landstingspolitiker' försvårar den politiska styrningen
Delegationsordning för överklaganden till första respektive andra instans
Nu sälgs ju även hyresrätterna här på Gotland ut & då kommer Ni tyvärr förr eller senare få samma problem som i underbara Vaxholms Skärgårdstad 45min från Stockholms city.
Nu sälgs ju även hyresrätterna ut, så med tiden kommer INTE vi sjukpationärer att kunna flytta hit som NU ger arbeten.
Armlängds avstånd till operativa verksamheter
Sammanhållen samhällsplanering
Avsaknaden av opolitiska tjänstemän
Hitta kandidater för outsourcing av vårdverksamhet
Sammanhållen förebyggandeplan (handlingsprogram för skydd mot olyckor)
RG hantering av utmaningsrätten
Vårdtyngdsmätning på äldreboende

.Har man satt att hemtjänsten skall göra 30 minuter vid en brukare så borde brukaren få välja lite vad som skall göras vid olika tillfällen
Regionen måste både kunna locka och behålla kompetens
Upphandlingar – generellt erhålls för få anbud
Det är ett problem att tjänstemän delegerar 'uppåt'
Renodling mellan beställare och utförare behövs
Ledningen (inkl. politiken) visar en bristande lojalitet mot fattade beslut
Tillitsbaserad styrning kräver uppföljning och utbildning
Låg affärsmässighet i RG:s upphandlingar
Dålig uppföljning av träffade affärsöverenskommelser
Politikens roll som beställare vid vissa upphandlingar måste förtydligas
Ofta behandlas nämnderna som rundningsmärken
Det formella ansvaret för förvaltningarnas beslut ligger alltid hos nämnderna
Förvaltningarnas roll bör vara att fokusera på 'levererad kvalitet'
Strikt fokus på uppföljning och kontroll
Hylla revisorernas arbete, och agera på deras rapporter
Styrmodellens implementering kräver uthållighet
Vid en bolagisering av offentliga verksamheter bör styrelsen vara professionell.